

ЈП „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ“

КОРПОРАТИВНИ ОКВИР ЗА РАСЕЉАВАЊЕ

Београд, _____

САДРЖАЈ

I. УВОД

- а. Опис пројекта и контекст
- б. Природа и обим очекиваног расељавања и економских губитака на стране обухваћене пројектом

II. НАЧЕЛА И ЦИЉЕВИ

- а. Начела политике којима се регулише откуп земљишта и експропријација, расељавање, измештање пословних активности и повезани социјални утицаји
- б. Циљеви Оквира за расељавање/поновног успостављања извора прихода

III. ПРЕГЛЕД ЗАКОНА И АНАЛИЗА РАЗЛИКА

- а. Законски и други прописи који представљају оквир политике расељавања
- б. Главне одредбе/принципи EBRD Политике заштите животне средине и социјалне политике, Услов за реализацију 5
- в. Анализа разлика

IV. КВАЛИФИКОВАНOST И ПРАВА

- а. Критеријуми квалификованости
- б. Матрица права

V. ЈАВНЕ РАСПРАВЕ И ЖАЛБЕНИ МЕХАНИЗАМ

- а. Неопходне јавне расправе
- б. Препоруке и планови за поступке разматрања представки заинтересованих страна
- в. Социјални аспекти карактеристични за овај пројекат које треба обрадити у фази пројектовања
- г. Одговорности различитих институција

VI. ПРАЋЕЊЕ

VII. ТЕРМИН ПЛАН И ПОТРЕБНА ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА

VIII. ПРИЛОЗИ

- Прилог 1: Процес експропријације дефинисан Законом о експропријацији
Прилог 2: Табела разлика

I. УВОД

а. Опис пројекта и контекст

Јавно предузеће Електропривреда Србије (ЈП ЕПС) је највеће електропривредно предузеће у Србији. ЈП ЕПС је вертикално интегрисано предузеће за енергетику и рударство које чине четири главне области пословања: I) управљање производним капацитетом од 7,304 MW (снага на прагу), од чега је 55% на угаљ, 40% се заснива на хидроенергији и око 5% су електране на гас за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије; II) управљање дистрибутивном мрежом дугом 160,000 км III) снабдевање електричном енергијом више од 3,6 милиона купаца и IV) управљање два велика басена лигнита која производе око 40 милиона тона годишње.

ЈП ЕПС је започео процес реструктурирања крајем 2012. године и прошао кроз неколико структурних промена, од којих је главна била спајање свих рударских, производних и трговинских активности у једну компанију од претходних 8 независних компанија и успостављање једног Оператора дистрибутивног система (ОДС) од претходних 5 независних ОДС, од 1.7.2015. године. Последња фаза правног спајања је завршена 1.6.2016. године када је „ЕПС Снабдевање“ припојено ЈП ЕПС. ЈП ЕПС тако данас послује преко 2 компаније, ЈП ЕПС и његовог зависног привредног друштва ЕПС Дистрибуција (ОДС).

Иако су правни кораци завршени, оперативно интегрисање активности је још увек у току. Циљ реструктурирања је да се побољша ефикасност кроз ланац вредности и да се омогући да ЈП ЕПС достигне водећу позицију на регионалном тржишту електричне енергије, уз непрестано унапређење квалитета услуге која се пружа купцима.

У новембру 2015. године, EBRD је одобрила корпоративни зајам за текуће реструктурирање. Овако велики реформски пакет поставља јасну прекретницу за реструктурирање и реорганизацију у циљу јасне правне, организационе и финансијске поделе између делатности које су од општег интереса и тржишних енергетских делатности, као и промену правне форме у акционарско друштво, како би се омогућила потпуна усклађеност српског енергетског сектора са ЕУ директивама. Средства зајма се користе за реструктурирање и рефинансирање краткорочног и средњерочног финансијског дуга у који је ЈП ЕПС ванредно ушао са комерцијалним банкама како би ублажио критичну финансијску ситуацију насталу услед катастрофалних поплава без преседана које су погодиле Србију 2014. године. Као услов за овај зајам, ЈП ЕПС је пристао да спроведе Акциони план за заштиту животне средине и социјална питања (Environmental and Social Action Plan - ESAP), који има за циљ да системе управљања животном средином и социјалним питањима усклади са добром међународном праксом; и План укључивања заинтересованих страна (Stakeholder Engagement Plan - SEP) на корпоративном нивоу, који има за циљ унапређење квалитета и конзистентности интеракције компаније са заинтересованим странама.

Последњих година, ЈП ЕПС ради на питањима расељавања првенствено у рударским пројектима. Расељавање је вршено у потпуности у складу са српским законодавством и

кроз непосредно договарање са становништвом које је обухваћено пројектом. У случају физичког измештања заједнице направљен је посебан план пресељења у сарадњи са датом заједницом и локалним властима, који је даље одобрила Влада Републике Србије. Ово је био случај са расељавањем села Вреоци у Колубарском басену¹.

Ипак, са процесом корпоративизације ЈП ЕПС који је у току, јавља се јасна потреба за документом са утврђеним корпоративним правилима и основним принципима за све активности расељавања и поновног обезбеђивања егзистенције током израде и реализације пројеката.

Овај Оквир расељавања/обезбеђивања егзистенције (у даљем тексту „Оквир“) је тако документ компаније који одражава релевантне српске законе и политике и специфичне захтеве EBRD Политике заштите животне средине и социјалне политике (мај 2014.) у вези са расељавањем и економским губитком до којег би могло да дође током инвестиционих пројеката ЈП ЕПС. Оквир се примењује на све власнике и кориснике кућа и земље који су трајно или привремено, физички и/или економски погођени због инвестиционих радова. Такође важи и за људе чије се коришћење земље и стамбених објеката мења због инвестиције. Оквир се не примењује на државно земљиште и другу државну имовину која се преноси са једног органа власти на други, или се привремено користи за изградњу, осим ако тај пренос или коришћење не утиче негативно на треће стране.

Документ даје смернице за проверу свих инвестиционих пројеката ЈП ЕПС како би се препознали могући негативни социјални утицаји у вези са откупом земљишта и експропријацијом и предложиле одговарајуће мере ублажавања. Он обухвата:

- Планирани приступ при прибављању земљишта (трајном и привременом), расељавању, накнади и обезбеђивању егзистенције;
- Улоге и надлежности у прибављању земљишта и расељавању;
- Права свих категорија обухваћених особа/субјеката, са посебним освртом на потребе осетљивих група;
- Одредбе за ублажавање негативних утицаја како физичког тако и економског измештања, укључујући јавне консултације и жалбени механизам;
- Одредбе које се односе на праћење процеса расељавања и обезбеђивања егзистенције.

За сваки пројекат ће се направити посебан Акциони план расељавања (АПР) и користиће Оквир као основу за планирање активности у овом пољу. АПР такође обухвата потребна финансијска средства за спровођење активности на расељавању и обезбеђивању егзистенције.

б. Природа и обим очекиваног расељавања и економских губитака на стране погођене пројектом

¹ Документ „Програмске основе за пресељење села Вреоци“, новембар 2007.

У документу се истичу утицаји физичког и економског измештања у вези са инвестиционим активностима ЈП ЕПС и принципи и надлежности код накнаде и пресељења како би се обезбедило да ниједно лице/правни субјекат не буде у неповољнијем положају у поређењу са садашњим условима. Физичко и економско измештање може бити привремено или стално, као и делимично или потпуно.

Права за сваку групу људи на које се пројекат односи су описана у Матрици права, Поглавље IV.

II. НАЧЕЛА И ЦИЉЕВИ

а. Начела политике којима се регулише откуп земљишта и експропријација, расељавање, измештање пословних активности и повезани социјални утицаји

Следећи кључни принципи су утврђени у Оквиру:

1. Прибављање земљишта и принудно расељавање ће се избегавати колико год је могуће или ће се свести на најмању могућу меру, истраживањем различитих локацијских и грађевинских опција;
2. Расељавање лица/правних субјеката и накнада ће се обављати у складу са важећим српским законским оквиром и EBRD Условом за реализацију 5. Политике заштите животне средине и социјалном политиком (мај 2014.). У случају неподударања између националног законодавства и захтева EBRD, биће усвојени виши стандарди;
3. И губитак земље (физичко расељавање) и губитак извора прихода (економски губитак, тј. „економско измештање“) ће бити узети у обзир и ублажени у Оквир-у;
4. Утицаји везани за привремено заузимање земљишта за грађевинске потребе може такође да повуче за собом накнаде или другу помоћ погођеним лицима;
5. Биће утврђена права свих категорија лица/правних субјеката обухваћених пројектом;
6. Накнада по трошковима потпуне замене ће се обезбедити коришћењем најбољих искустава из праксе за вредновање и накнаду обухваћене имовине или средстава, или приступа имовини и средствима, и утицаја на извор прихода, што укључује овлашћене експерте који су независне квалификоване стране;
7. Егзистенција и животни стандард лица обухваћених пројектом ће се побољшати или бар бити на нивоу пре измештања везаног за пројекат, у што је могуће краћем року;
8. Сви власници, станари/подстанари и корисници обухваћених стамбених објеката и земљишта који се на датум пресека (cutoff date) налазе на простору на коме ће се вршити расељавање са или без потпуно признатих власничких права, су квалификовани за накнаду као што стоји у Матрици права у Оквир-у.

9. Биће обезбеђена помоћ појединцима и групама приликом расељавања и поновног успостављања извора прихода; потребна помоћ и врста помоћи ће се утврдити током пописа и процеса консултација са релевантним заинтересованим странама;
10. Датум пресека се утврђује за сваки пројекат; Лица која се населе на простор који се расељава након датума пресека немају права на накнаду и/или помоћ;
11. Лица и заједнице обухваћене пројектом (укључујући осетљиве групе и појединце) биће консултовани како би се олакшало њихово рано и информисано учешће у процесима доношења одлука у вези са расељавањем. Активности у вези са прибављањем земљишта и накнадом ће се спровести уз одговарајуће информисање и консултације;
12. Уколико пројекат подразумева губитак јавних садржаја, консултације са обухваћеном заједницом ће се обавити како би се утврдило, и где је могуће, договорило о одговарајућој замени;
13. Успоставиће се механизми управљања жалбама са релевантним заинтересованим странама. Претпоставка је да ће ове стране радити заједно како би се обезбедило да се одговарајућа страна бави жалбама у вези са расељавањем;
14. Праћење процеса расељавања и поновног успостављања извора прихода ће се вршити у складу са Условом за реализацију 1 и условом за реализацију 5.

6. Циљеви Оквира за расељавање/поновног успостављања извора прихода

Документ приказује обавезе и принципе који ће се поштовати током процеса расељавања како би се у довољној мери бавили утицајима физичког и економског измештања на лица/правне субјекте обухваћене пројектом у складу са националним захтевима и EBRD Условом за реализацију 5. Политике заштите животне средине и социјалном политиком (мај 2014.).

Кључни циљ Оквира је да се утврди принципе који ће се следити у припреми Акционих планова за расељавање како би се обезбедило да људи обухваћени планом расељавања могу да побољшају или бар задрже постојећи ниво својих прихода и стандарда живота након што се расељавање заврши. Документ има за циљ да прикаже могуће утицаје физичког и економског измештања у вези са активностима ЈП ЕПС на пројекту, идентификује становништво које може бити погођено и принципе и одговорности за накнаде и расељавање како би се обезбедило да нико, обухваћен пројектима, не буде доведен у неповољнији положај спровођењем пројекта него што је сада.

Посебни циљеви документа су:

- да се појасне принципи, процеси и организационе активности за идентификовање и ублажавање потенцијалних негативних утицаја у вези са откупом земљишта и експропријацијом и повезаним утицајима и пројектима ЈП ЕПС;
- да се утврде јасне директиве и методологије за социјалну проверу инвестиционих пројеката ЈП ЕПС и коришћење овог документа као водећег принципа код израде посебних Акционих планова расељавања (АПР);

- да се обезбеди усклађеност важећег српског закона о експропријацији и других применљивих закона са циљевима и одредбама EBRD Услови за реализацију 5. Политике заштите животне средине и социјалном политиком (мај 2014);
- да се дефинишу одговарајући институционални аранжмани за спровођење и праћење Оквира и АПР за посебне пројекте, као и консултације и благовремено информисање.

III. ПРЕГЛЕД ЗАКОНА И АНАЛИЗА РАЗЛИКА

а) Правни оквир Републике Србије у области расељавања лица која су погођена пројектом:

1. Закон о експропријацији („Сл. гласник РС“, бр. 53/95, „Сл. лист СРЈ“, бр. 16/2001 - одлука СУС и „Сл. гласник РС“, бр. 20/2009 и 55/2013 - одлука УС);
2. Закон о основама својинскоправних односа („Сл. лист СФРЈ“, бр. 6/80 и 36/90, „Сл. лист СРЈ“, бр. 29/96 и „Сл. гласник РС“, бр. 115/2005 - др. закон);
3. Закон о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља);
4. Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС“ 72/2009, 81/2009-испр. 64/2010 – одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука УС, 50/2013 – одлука УС, 98/2013 – одлука УС, 132/2014 и 145/2014);
5. Закон о озакоњењу објеката („Службени гласник РС“ 96/2015);
6. Закон о рударству и геолошким истраживањима („Службени гласник РС“ 101/2015);
7. Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“ 62/2006, 65/2008-други закон, 41/2009 и 112/2015);
8. Закон о општем управном поступку („Службени лист СРЈ“ 33/97 и 31/2001 и „Службени гласник РС“ 30/2010), донет је и нови Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС“ 18/2016 који ће бити у примени од 01.06.2017. године);
9. Закон о државном премеру и катастру („Службени гласник РС“ 72/2009, 18/2010, 65/2013, 15/2015 и 96/2015);
10. Закон о Просторном плану Републике Србије 2010-2020 („Службени гласник РС“ 88/2010);
11. Уредба о потврђивању Просторног плана подручја посебне намене Косточаког угљеног басена („Службени гласник РС“ 1/2013, 7/2016-др. пропис);
12. Уредба о утврђивању Просторног плана подручја експлоатације Колубарског лигнитског басена („Службени гласник РС“ 122/2008, 93/2011-др. пропис, 38/2015-др. пропис);
13. Закон о социјалном становању („Службени гласник РС“ 72/2009);
14. Подзаконски прописи који су донети на основу горе наведених закона;

15. EBRD Политика заштите животне средине и социјална политика (мај 2014.):
16. Пакет Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009-др.закон, 72/2009-др.закон, 43/2011-одлука УС и 14/2016).

ЈП ЕПС је јавно предузеће, које у складу са Законом о јавним предузећима („Службени гласник РС“ 15/2016), основано ради обављања делатности од општег интереса у области рударства и енергетике. Основни закон који се примењује у ситуацијама када се приватна имовина одузима од власника/корисника јесте Закон о експропријацији. Круг лица у чију се корист може експроприсати непокретност ограничен је Законом о експропријацији.

Позитивни прописи Републике Србије не користе термин „принудно расељавање“, који се користи у политикама EBRD, већ се користи термин „експропријација“. Експропријација, уопштено, представља појам принудног прелаза права на непокретностима из приватне својине у државну својину, у општем интересу и уз накнаду.

Најважније карактеристике Закона о експропријацији РС:

- Закон је донет у циљу обезбеђивања једноставног и ефикасног поступка, којим се у највећој могућој мери смањује потреба за дуготрајним судским поступцима, и на тај начин се омогућава спровођење потребне експропријације у најкраћем могућем року. Под нормалним околностима, целокупан процес експропријације се може завршити у року од шест месеци;
- Експропријација се врши увек уз накнаду, и основни принцип јесте да се накнада одређује у новцу, осим када Законом о експропријацији није другачије одређено (члан 11.);
- Законом је загарантован принцип правичне накнаде, јер се висина накнаде у новцу одређује према тржишној вредности експроприсане имовине;
- Основни предуслов за експропријацију непокретности јесте да је утврђен јавни интерес који се утврђује законом или одлуком Владе, на основу процедуре прописане овим законом (члан 2);
- Основни услов да би јавни интерес био утврђен јесте да постоји плански акт на основу којег је могућа реализација пројекта (члан 20);
- Приликом подношења предлога за експропријацију, корисник експропријације дужан је да поднесе гаранцију једне од пословних банака на износ динарских средстава потребних за обезбеђење накнаде за експроприсане непокретности, која важи све до исплате накнаде (члан 28.);
- Експропријација може бити потпуна (када се мења сопственик на експроприсаној непокретности) или непотпуна (када се установљава службеност на непокретности или закуп на земљишту на одређено време) (члан 5. и члан 6);
- Закон о експропријацији предвиђа да у случају непостизања сагласности са ранијим сопствеником непокретности, општинска управа доставља списе

- предмета надлежном суду ради одређивања накнаде, што значи да ранији сопственик непокретности има могућност судске заштите (члан 61.);
- Лица чије су непокретности погођене пројектом и које су предмет експропријације у одређеним случајевима, предвиђеним Законом, имају могућност избора да ли ће им се накнада исплатити у новцу, или ће им се у замену за одузету непокретност дати у својину друга одговарајућа непокретност;
 - Све трошкове поступка експропријације сноси корисник експропријације, лица обухваћена пројектом немају никаквих трошкова.

Детаљан опис процеса експропријације по Закону о експропријацији је дат у прилогу 1.

Други релевантни закони

Закон о озакоњењу објеката

У Србији је у више наврата покушано да се бројни нелегални објекти врате у легалне токове.

Законом о озакоњењу објеката, који је на снази, прописани су услови, поступак и начин озакоњења нелегално изграђених објеката.

Закон о планирању и изградњи

Закон о планирању и изградњи предвиђа израду следећих планских докумената: Просторни план Републике Србије, Регионални просторни план, Просторни план јединице локалне самоуправе и Просторни план подручја посебне намене. У другу врсту планских докумената спадају Генерални урбанистички план, План генералне регулације и План детаљне регулације.

За изградњу објеката из делатности ЈП ЕПС, доносе се Просторни планови посебне намене.

б) Главне одредбе/принципи EBRD Политике заштите животне средине и социјалне политике, Услов за реализацију 5

EBRD Услов за реализацију 5 се бави откупом земљишта, принудним расељавањем и измештањем пословних активности.

Принудно расељавање се односи, како на физичко измештање (премештање или губитак смештаја), тако и на измештање пословних активности (услед губитка имовине или ресурса, и/или губитка приступа имовини или ресурса што води ка губитку извора прихода или средстава за живот) као резултат откупа земљишта и/или ограничења приступа коришћења земљишта, у вези са пројектом.

Расељавање се сматра принудним када појединци или локалне заједнице обухваћене пројектом немају права да одбију, или спрече откуп земљишта који доводи до измештања. Ово се дешава у следећим случајевима: (i) законите експропријације или

ограничења употребе земљишта на основу права државе на експропријацију у јавном интересу; и (ii) споразумног решења, када купац може прибећи експропријацији или наметнути законска ограничења на употребу земљишта у случају неуспелих преговора са продавцем.

Примена овог Услови за реализацију (УР) подржава и у складу је са универзалним поштовањем и уважавањем људских права и слобода, а нарочито права на примерено становање и стално побољшање животног стандарда.

Циљеви овог УР-а су:

- избећи, или макар свести на најмању могућу меру принудно расељавање, разматрањем другачијих пројектних решења;
- ублажити штетне социјалне и економске последице откупа земљишта или ограничавања права појединаца обухваћених пројектом на употребу и приступ земљишту: (i) обезбеђивањем надокнаде за губитак имовине у висини трошкова њене потпуне замене; и (ii) обезбеђивањем да се активности расељавања спроведу уз одговарајуће обавештавање јавности, консултације и информисано учешће оних који ће бити расељени;
- обновити, или где је могуће унапредити, животни стандард и изворе прихода расељених лица до нивоа на коме су били пре почетка пројекта;
- унапредити услове живљења међу расељеним лицима обезбеђивањем примереног становања, уз сигурна права на посед у местима пресељења.

Овај УР се односи на физичко измештање или измештање пословне активности, које може бити потпуно, делимично, трајно или привремено, и које настаје као резултат следећих врста правних послова:

- стицање права на земљиште за потребе пројекта путем експропријације или других принудних процедура;
- стицање права на земљиште за потребе пројекта путем споразумног решења са власницима имовине или лицима која имају законска права на земљиште, укључујући обичајна или традиционална права која су већ призната, или могу бити призната према законима те државе, уколико би неуспех поменутих преговора имао за последицу експропријацију или неку другу принудну процедуру;
- наметање ограничења услед којих људи губе приступ материјалним средствима или природним ресурсима, без обзира на то да ли су та права на ограничење стечена кроз преговоре, експропријацију, принудну куповину или путем државних прописа.

Овај УР се не примењује у случајевима када се расељавање спроводи на основу добровољно склопљених правних послова у вези са земљиштем тј. тржишних послова у којима продавац није обавезан да прода, а купац не може прибећи експропријацији.

Клијенти EBRD се подстичу да стекну право на земљиште кроз споразумно решење, чак и ако имају правна средства за приступ земљишту без сагласности продавца. Споразумна решења су корисна како би се избегла експропријација и како би се елиминисала потреба за реаговањем државних органа током присилног уклањања људи

са поседа.

Од најранијих фаза и кроз све активности расељавања, клијент ће се консултовати са популацијом која је обухваћена пројектом, као и читавим заједницама. То ће олакшати њихово информисано учешће у најранијој фази процеса одлучивања о расељавању, у складу са УР-ом 10:

- лица обухваћена расељавањем ће имати могућност да учествују у преговорима о надокнади, условима за стицање права на расељавање, помоћи при пресељењу, прихватљивости предложених локација на која ће се преселити и предложеним роковима;
- посебне одредбе се примењују на консултације које обухватају појединце који припадају осетљивим групама;
- консултације ће се наставити и током спровођења, праћења и евалуације исплате надокнада и самог расељавања, како би се постигли резултати у складу са циљевима овог УР.

Клијент EBRD ће спровести основну социо-економску анализу популације обухваћене пројектом, укључујући утицај везан за откуп земљишта и ограничења у употреби земљишта, као и детаљан попис ради: (i) идентификовања лица која ће бити расељена у оквиру пројекта; (ii) утврђивања ко испуњава услове за надокнаду и помоћ; и (iii) прављења пописа обухваћеног земљишта и имовине.

У недостатку посебних домаћих државних процедура, клијент EBRD ће дефинисати датум пресека за испуњавање услова, на начин прописан важећим прописима и пројектним роковима према потреби. Најпрактичније је да се датум пресека одреди као датум спровођења основне процене или пописа. Информације о датуму пресека ће бити документоване и објављене на читавој локацији пројекта. Дефинисање датума пресека ће омогућити јасноћу у погледу квалификованости за накнаду и помоћ. Особе које се преселе на локацију пројекта након датума пресека немају право на надокнаду или другу врсту помоћи.

Клијент EBRD ће расељеним лицима и локалним заједницама понудити надокнаду за губитак имовине, у висини трошкова њихове потпуне замене, као и друге врсте помоћи. Ова мера је предвиђена како би се расељеним лицима омогућило да поново успоставе, и потенцијално побољшају, постојећи животни стандард на нивоу пре расељавања. Мере могу бити засноване на земљишту, ресурсима, платама и/или пословним активностима. Стандарди за одређивање надокнада биће транспарентни и доследно ће се примењивати током целог пројекта. Накнада ће бити исплаћена пре расељавања или увођења ограниченог приступа. Уколико расељена лица зарађују за живот обрађујући земљу, или уколико је земљиште у колективном власништву, клијент ће понудити надокнаду у виду другог земљишта, кад год је то изводљиво, узимајући у обзир сезонске и пољопривредне временске одреднице. Клијент ће учинити све што је у његовој моћи не би ли расељеним лицима и локалним заједницама помогао да кроз пројекат остваре одговарајуће могућности за развој.

Расељена лица могу бити класификована као лица: (i) која имају формална законска права власништва над земљиштем (укључујући обичајна и традиционална права призната домаћим законима); (ii) која у време вршења пописа становништва, немају

формална законска права власништва над земљиштем, али полажу на њега право које је признато, или га је могуће признати у складу са домаћим законима; или (iii) која на земљиште које су запосели немају, нити на њега полажу права која су призната законом.

Клијент EBRD је дужан да успостави делотворан жалбени механизам у што ранијој фази процеса. Механизам ће бити у складу са овим УР и са циљевима и принципима УР 10, како би специфични приговори расељених лица и/или чланова локалних заједница које ће их прихватити, у вези надокнаде и пресељења, бити благовремено примљени и решени. Ово ће укључивати и жалбени механизам осмишљен у циљу непристрасног решавања спорова.

Оквир за расељавање и/или поновно успостављање извора прихода ће бити развијен у случајевима када је непозната тачна природа или обим откупа земљишта или ограничења у употреби земљишта у вези са пројектом, са потенцијалним физичким и/или економским расељавањем, због тога што је пројекат у фази развоја. Овај оквир наводи опште принципе, процедуре и оквир права у складу са овим УР. Када су дефинисане појединачне компоненте пројекта, а неопходне информације постану доступне, овај оквир ће служити као основа за развијање детаљног Акционог плана за расељавање (АПР) или Плана за поновно успостављање извора прихода (ППУИП).

Праћење расељавања и поновног успостављања извора прихода ће бити спроведено у складу са УР 1 и требало би да укључује учешће кључних интересних група, као што су обухваћене заједнице.

в) Табела разлика

Уопштено, институционални оквир за експропријацију у Србији је широко компатибилан са EBRD Условом за реализацију 5. Политике заштите животне средине и социјалном политиком (мај 2014.)

Главне разлике су описане даље у тексту, као и могућа решења која се базирају на досадашњем искуству ЈП ЕПС-а у припреми и спорвођењу процеса расељавања.

Детаљна анализа разлика је и дата је као прилог 2.²

1) Консултације и однос са заинтересованим станама

Захтев ЕБРД политике је да су све заинтересоване стране правовремено информисане и консултоване, пре почетка процеса експропријације. У националном законодавству нема одредаба о потреби консултација пре почека експропријације. Пружање информација популацији која је погођена пројектом је ограничено, пре свега за оне који немају правни основ коришћења објеката, овој групи се обично не доставља информација о експропријацији.

Ипак, досадашња искуства ЈП ЕПС-а показују да консултације са лицима која су под директним утицајем пројекта значајно побољшавају процес расељавања, ова лица

² Анализа је припремељена у септембру 2015

најбоље познају своје потребе, тако да је то најбољи начин превазилажења могућих тешкоћа при расељавању.

Посебну пажњу треба посветити консултацијама са рањивим групама..

2) Попис и социо-економска анализа

Спровођење пописа и социоекономске анализе није предвиђено у српском законодавству. За сваки ЕБРД пројекат где постоји потреба за прибављањем земљишта (физичко и економско измештање) спровиђење пописа, социо-економске анализе и израда акционог плана за расељавање је обавезно.

Правна регулатива у Србији предвиђа припрему документације за експропријацију која је у ствари нека врста пописа имовине и садржи основне информације о власницима објеката за експропријацију (име, адреса, број л.к.) како би могли да буду идентификовани и како би им се исплатила накнада. Не постоји одредба да се спроведе попис свих објеката који се налазе на територији где ће се спроводити пројекат (укључујући и објекте који нису уписани у катастар), нити анализа која ће се бавити социо-економским условима популације која је погођена пројектом, и власника и корисника, што се захтева у ЕБРД УР 5.

Користи ових активности које су у складу са ЕБРД захтевима су:

- Утврђивање тачног броја лица/имовине на подручју где се спроводи пројекат, која ће бити физички и/или економски погођена пројектом (без обзира на правни основ коришћења имовине);
- Отпочињање разговора са погођеним лицима о њиховим потребама;
- Добијање почетних података на основу којих ће се вршити праћење пројекта;
- Могућност израде прецизнијег термин плана и плана финансијских средстава пројекта.

3) Датум пресека

Датум пресека је датум након кога лица која се населе на територију где се спроводи пројекат немају право на накнаду и друге врсте помоћи у вези са расељавањем. Српски закон о експропријацији не дефинише експлицитно до ког датума постоји право на накнаду али прати основне правне постулате о томе како се откупљују непокретности и стиче власништво, по сили закона За ЕБРД утврђивање тачног датума пресека је врло важан захтев.

Намера код утврђивања датума пресека је да се тачно утврде сви објекти, појединци, домаћинства и правна лица која се квалификују за накнаду и да се тако избегну злонамерни покушаји да се подижу објекти и/или саде усеве само да би се профитирало од накнаде.

Сва лица на које пројекат може имати утицај траба да буду обавештена о датуму пресека како би се смањиле могуће жалбе у вези са правом на накнаду.

Датум пресека ће бити утврђен као:

- Датум када локална управа на чијој територији се спроводи пројекат донесе план генералне регулације

или

- Датум кад се спроводи попис становништва

Датум пресека ће бити утврђен за сваки пројекат узимајући у обзир све карактеристике пројекта.

4) Лица без формалних права

Закон о експропријацији не прописује исплату накнаде лицима која су обухваћена пројектом која нису власници.

Ипак, у складу са ЕБРД политиком лица која имају правни основ који води стицању својине (наследници, лица која имају закључен уговор, пресуду или другу одлуку надлежног органа), биће третирана као и лица која су уписана као власници у јавним књигама о евиденцији непокретности и правима на њима.

Лица која немају правни основ коришћења земљишта или објеката биће регистрована у попису (имајући у виду дефинисани датум пресека) и биће обештећени за губитке у складу са Акционим планом за конкретан пројекат.

У случају измештања пословних активности, прекида или елиминације приступа лицу његовом/њеном послу или производним средствима (као што су усеви, инфраструктура за наводњавање и друга побољшања за земљиште), овим лицима ће одмах бити исплаћена накнада у пуној вредности замене у складу са принципима утврђеним према Услову за реализацију 5 EBRD Политике заштите животне средине и социјалне политике.

Захтеви у погледу физичког и економског расељавања су кумулативни.

Опортунисти који се буду досељавали на подручје на коме се спроводи расељавање након датума пресека неће имати право на накнаду.

За земљиште за које се не може установити власник (непознати власник), процес експропријације ће се започети. С обзиром да се не може закључити споразум у кратком року, износ одговарајуће накнаде ће бити депонован на одређени наменски рачун у банци како би се накнада могла исплатити када се утврди власништво.

5) Рањиве групе

Закон о експропријацији не садржи одредбе о посебним захтевима за консултацијама или помоћи приликом расељавања за рањиве групе. Током пописа је /биће неопходно идентификовати ове групе и проценити врсту помоћи која им је потребна. Рањиве групе треба укључити у консултације у вези са опцијама за расељавање, као и остала лица на пројектном подручју. Ипак, консултације са рањивим групама могу захтевати посебан приступ како би им се омогућило равноправно учешће у процесу (на пример присуство социјалних радника, преводилац за други језик ако га користе, одржавање састанака у просторији којој могу лако прићи особе са инвалидитетом, одредити време састанка како би могли сигурно сви да присуствују у случају самохраних мајки, итд)

Након идентификације рањивих група неопходно је дефинисати начин консултација и врсте помоћи које свака група може имати у току расељавања.

6) Економско расељавање

По EBRD политици, од клијента се захтева да лицима чије су пословне активности измештене у најкраћем могућем року надокнади губитак имовине или приступа имовини. Такође, власницима предузећа, у случајевима када откуп земљишта обухвата и пословне зграде, треба надокнадити трошкове поновног успостављања пословних активности на неком другом месту, изгубљену нето добит током прелазног периода, као и трошкове пресељења и поновног постављања постројења, машина и друге опреме према датим околностима. Исто би требало да важи и за лица која нису власници земљишта.

Иако национално законодавство не препознаје термин „успостављање поновних извора прихода“, сваки губитак, односно штета коју одређено лице претрпи може бити компензована применом одредаба Закона о облигационим односима који се односе на накнаду штете. Штета може бити стварна штета која обухвата губитак постојеће имовине одређеног лица и измакла добит.

7) Жалбени механизам

У Србији не постоји правна обавеза оснивања независног жалбеног механизма. Овакав механизам треба да се формира за сваки пројекат, који ће се транспарентно и ефикасно бавити жалбама у вези са накнадама и пресељењем лица на пројектном подручју.

Закон о експропријацији Републике Србије предвиђа могућност да се лица на пројектном подручју која имају формална права на непокретностима обрате суду и различитим фазама процеса експропријације. Ипак, досадашња искуства показују да се лица укључена у пројекат пре обраћања суду обично прво обрате кориснику експропријације (за то одређеној особи или организационој јединици) у вези за конкретном жалбом са циљем постизања договора у вези са накнадом. У неким случајевима постојеће процедуре се могу унапредити како би се развио жалбени механизам по захтевима EBRD.

Битно је обезбедити да лица укључена у пројекат знају:

- где и како да поднесу жалбу
- које информације треба да доставе уз жалбу
- када и како могу да очекују одговор

- да ли постоји виша инстанца у оквиру жалбеног механизма којој се могу жалити ако нису задовољни одговором

Такође је битно да ова лица знају да их подношење жалбе у оквиру пројектног жалбеног механизма ни у једном тренутку не спречава да се обрате суду.

У већини случајева на питања и жалбе могу да одговоре запослени који раде на пројекту. Ипак, за велике пројекте расељавања неопходно је успоставити и вишу инстанцу жалбеног механизма, где ће бити и чланови за које се може претпоставити потпуна објективност. Искуство показује да је најефикасине формирати посебно тело, комитет, у коме ће бити представници различитих заинтересованих страна, укључујући лица укључена у пројекат и различите институције и организације.

IV . КВАЛИФИКОВАНOST И ПРАВА

а. Критеријуми квалитикованости

Применом принципа који су наведени у II поглављу лица обухваћена пројектом су сви појединци, групе или правна лица које ће бити погођени током реализације пројекта, на тај начин што ће морати да се иселе (физичко измештање) и/или што трпе материјалне губитке у имовини или пословним активностима, а који се налазе на подручју где се спроводи пројекат у време датума пресека.

Лица обухваћена пројектом су дефинисана тако да обухватају следеће категорије:

- Лица која имају законска права над имовином;
- Лица која имају законски основ за остваривање права над имовином;
- Лица без формланих законских права а која се на датум пресека налазе на земљишту и/или у објектима на подручју која се расељава;

Сва ова лица се дакле квалификују за неки облик накнаде и/или помоћи у процесу расељавања. Врста и начин накнаде и/или помоћи су детаљно описани у наставку у Матрици права.

У случају да је потребно да се изврши физичко измештање читавог села/заједнице, становништво ће имати право да бира између индивидуалне накнаде и организованог/колективног пресељења како би се очувао дух заједнице. Ова могућност ће бити детаљно разматрана у Акционом плану за расељавање који ће бити припремљен за конкретан пројекат или део пројекта.

б. Матрица права које остварују одређене категорије

КАТЕГОРИЈА ОСОБЕ ПОГОЂЕНЕ ПРОЈЕКТОМ	ВРСТА ГУБИТАК / УТИЦАЈ	ПРАВА
Власник <ul style="list-style-type: none"> они који имају формална законска права на земљишту они који немају формална законска права на земљиште у тренутку пописа, али имају потраживања на земљишту која су препозната или препознатљива по националном законодавству 	Трајни губитак (или приступ) земље/и	Компензација у новцу за земљу у пуној заменској вредности (тржишна вредност плус трошкови трансакције)
	Губитак једногодишњих / вишегодишњих усева, биљака и дрвећа	ИЛИ Заменска земља једнаке површине и квалитета, у близини земље која се откупљује И Право на убирање усева/плодова ИЛИ компензација у новцу за изгубљене једногодишње / вишегодишње усеве, биљке и дрвеће у пуној заменској вредности.
	Привремени губитак (или приступ) земље/и током изградње	Компензација у новцу за право коришћења земље током периода трајања коришћења, у пуној заменској вредности (тржишна цена закупа) И Враћање земље у претходно стање по престанку коришћења И Право на убирање усева/плодова ИЛИ компензација у новцу за изгубљене једногодишње / вишегодишње усеве, биљке и дрвеће у пуној заменској вредности.
	Губитак једногодишњих / вишегодишњих усева, биљака и дрвећа	

КАТЕГОРИЈА ОСОБЕ ПОГОЂЕНЕ ПРОЈЕКТОМ	ВРСТА ГУБИТКА / УТИЦАЈ	ПРАВА
	Трајни губитак формалних стамбених објеката (физичко расељавање)	<p>Компензација у новцу за стамбене објекте у пуној заменичкој вредности (тржишна вредност плус трошкови трансакције).</p> <p>ИЛИ</p> <p>Адекватан заменички стамбени објекат</p> <p>И</p> <p>Помоћ при расељавању, укључујући и трошкове пресељења или помоћ при селидби</p>
	Трајни губитак неформалних стамбених објеката (физичко расељавање)	<p>Помоћ у легализацији објекта у складу са законодавством Републике Србије, и у случају успеха, иста компензација као и за формалне стамбене објекте (видети горе)</p> <p>Уколико објекат није могуће легализовати:</p> <p>Право на демонтаж и очување материјала, и помоћ у превозу материјала на локацију у близини, по избору власника</p> <p>И</p> <p>Уколико особа погођена пројектом нема друго место становања, могућност избора одговарајућег смештаја уз сигурност поседа (нпр. социјално становање), у сарадњи са Центром за социјални рад</p> <p>И</p> <p>Помоћ при расељавању, укључујући и трошкове пресељења или помоћ при селидби.</p>

КАТЕГОРИЈА ОСОБЕ ПОГОЂЕНЕ ПРОЈЕКТОМ	ВРСТА ГУБИТКА / УТИЦАЈ	ПРАВА
	Трајни губитак нестамбених објеката (нпр. оградe, пословни објекти, радионице) и инфраструктуре (нпр. системи за наводњавање)	Компензација у новцу у пуној замениској вредности И Помоћ при пресељењу покретних ствари или помоћ при селидби.
	Привремени или трајни губитак пословне добити и / или извора прихода (формалних и неформалних) повезан са било којим од наведених губитака (измештање пословних активности)	Компензација у новцу за изгубљену нето добит током прелазног периода (до поновног успостављања пословних / економских активности). И Помоћ у поновном успостављању извора прихода.
	"Преостали део" (неекспроприсани део парцеле, за који не постоји економски интерес даљег коришћења)	Уколико постоји захтев власника поднет у складу са Законом о експропријацији (члан 10) и који је проглашен оправданим од стране вештака: Компензација у новцу за преостали део у пуној замениској вредности.
Формални корисници (нпр. закупци) <ul style="list-style-type: none"> они који имају формална законска права закупа или имају потраживања која су препозната или препознатљива по националном законодавству. 	Трајни губитак (или приступ) јавном земљишту Губитак једногодишњих / вишегодишњих усева, биљака и дрвећа	Давање у закуп друге одговарајуће јавне земље, под истим уговорним условима. ИЛИ Измена уговора о закупу услед смањења површине земље која остаје на располагању након губитка дела земље због потреба Пројекта. И Право на убирање усева/плодова ИЛИ компензација у новцу за

КАТЕГОРИЈА ОСОБЕ ПОГОЂЕНЕ ПРОЈЕКТОМ	ВРСТА ГУБИТКА / УТИЦАЈ	ПРАВА
		изгубљене једногодишње / вишегодишње усеве, бильке и дрвеће у пуној заменској вредности.
	Трајни губитак (или приступ) приватном земљишту Губитак једногодишњих / вишегодишњих усева, бильака и дрвећа	Информација о откупу земље најмање три месеца пре уласка у посед, како би се закупцу омогућило да нађе и закупи другу земљу, уколико он / она одлучи да раскине уговор. ИЛИ Право на убирање усева/плодова ИЛИ компензација у новцу за изгубљене једногодишње / вишегодишње усеве, бильке и дрвеће у пуној заменској вредности.
	Губитак приступа стамбеним објектима у јавном власништву (физичко расељавање)	Давање у закуп другог одговарајућег стамбеног објекта, под истим уговорним условима. И Помоћ при расељавању, укључујући и трошкове пресељења или помоћ при селидби
	Губитак приступа стамбеним објектима у приватном власништву (физичко расељавање)	Информација о откуп стамбеног објекта најмање три месеца пре уласка у посед, како би се закупцу омогућило да нађе и закупи други стамбени објекат. Помоћ при расељавању, укључујући и трошкове пресељења или помоћ при селидби
	Трајни губитак нестамбених објеката (нпр. оградe, пословни објекти, радионице) и инфраструктуре (нпр. системи за наводњавање)	Компензација у новцу у пуној заменској вредности. И

КАТЕГОРИЈА ОСОБЕ ПОГОЂЕНЕ ПРОЈЕКТОМ	ВРСТА ГУБИТАКА / УТИЦАЈ	ПРАВА
Неформални корисници <ul style="list-style-type: none"> они који немају препознатљива законска права или потраживања на земљишту које заузимају у тренутку писа 		<p>Помоћ при пресељењу покретних ствари или помоћ при селидби.</p> <p>Компензација у новцу за изгубљену нето добит током прелазног периода (до поновног успостављања пословних / економских активности).</p> <p>И</p> <p>Помоћ у поновном успостављању извора прихода.</p>
	<p>Привремени или трајни губитак пословне добити и / или извора прихода (формалних и неформалних) повезан са било којим од наведених губитака (измештање пословних активности)</p>	<p>Без компензације за губитак приступа земљи.</p> <p>Право на убирање усева/плодова ИЛИ компензација у новцу за изгубљене једногодишње / вишегодишње усеве, биљке и дрвеће у пуној заменичкој вредности.</p>
	<p>Трајни губитак приступа земљи</p> <p>Губитак једногодишњих / вишегодишњих усева, биљака и дрвећа</p>	<p>Уколико корисник нема друго место становања, могућност избора одговарајућег смештаја уз сигурност поседа (нпр. социјално становање), у сарадњи са Центром за социјални рад</p> <p>И</p> <p>Помоћ при расељавању, укључујући и трошкове пресељења или помоћ при селидби.</p>
	<p>Привремени или трајни губитак пословне добити и / или извора прихода (формалних и неформалних) повезан са било којим од наведених губитака (измештање пословних активности)</p>	<p>Компензација у новцу за изгубљену нето добит током прелазног периода (до поновног успостављања пословних / економских активности).</p> <p>И</p> <p>Помоћ у поновном успостављању извора прихода.</p>

V JAVNE РАСПРАВЕ И ЖАЛБЕНИ МЕХАНИЗАМ

а. Неопходне јавне расправе

Јавна расправа ће бити организована за све пројекте који захтевају неко расељавање лица која су погођена пројектом и/или утичу на животни стандард локалног становништва, током фазе припреме пројекта.

ЈП ЕПС активно учествује у јавним расправама при утврђивању предлога свих закона и других аката који се односе на поступак принудног расељавања.

ЈП ЕПС ће организовати јавна представљања планираних пројеката у којима ће се бити и поступак принудног расељавања, консултације са идентификованим заинтересованим странама, представницима локалних месних заједница које су обухваћене пројектом расељавања.

Посебна пажња ће се обраћати на угрожене групе и и обухватаће ангажовање локалних Центара за социјалну заштиту и других локалних и националних институција чији задаци су брига о и заштита различитих угрожених категорија.

Циљ је постизање консензуса о најважнијим питањима која се односе на расељавање.

б. Препоруке и планови за поступке разматрања представки заинтересованих страна

ЈП ЕПС комуникација са заинтересованим странама и поступак разматрања представки заинтересованих страна је описана у Плану укључивања заинтересованих страна (www.eps.rs) а прецизно дефинисана процедуром Идентификовање, вредновање и преиспитивање екстерних и интерних питања и разумевање потреба и очекивања заинтересованих страна. Процедурални кораци су следећи:

- Достављање представки/жалби лично, писмом или онлајн, користећи стандардизовани образац који је постављен на сајту ЈП ЕПС www.eps.rs и налази се уз кутије за представке које су постављене у систему ЈП ЕПС;
- Представке/жалбе се предају или на писарницама ЈП ЕПС или их заинтересоване стране убацују у посебне кутије за пријем представки које су распоређене у систему ЈП ЕПС, код сваке писарнице. Представка/жалба се, по пријему у писарницама, евидентира у електронској бази представки („Евиденцији жалби“). Представке/жалбе које су убачене у кутије за представке/жалбе, заводи именовани ЈП ЕПС-ов службеник за контакт за заједницом, који је одговоран за поступање са представкама по наведеној процедури. Уколико представка/жалба

није добро схваћена или су потребне додатне информације, службеник прикупља додатне податке и појашњења од подносиоца представке/жалбе;

- Службеник за контакт са заједницом ће доделити представку/жалбу одговарајућем сектору(има) ЈП ЕПС /запосленима/ извођачу ради писања одговора заинтересованој страни. То лице је задужено и за уношење свих промена у статусу предмета у електронској бази представки и праћење предмета све до завршетка процеса (слања одговора подносиоцу представке/жалбе). О значајнијим догађајима/проблемима биће обавештен виши менаџмент;
- Исход процеса решавања представки се јавља подносиоцу представке/жалбе, у року од 30 радних дана од дана пријема представке, осим у случају великих проблема и потреба додатних истраживања. У том случају подносилац представке се обавештава да је ЈП ЕПС групи потребно одређено време да размотри његову представку, а затим га по обављеном поступку истраживања проблема обавештава о решењу представке.
- Одговор на представку/жалбу је забележен у електронској бази података о свим представкама, која је у функцији израде потребних извештаја о комуникацији ЈП ЕПС са заинтересованим странама.

За велике пројекте који укључују значајне активности расељавања, ЈП ЕПС ће размотрити успостављање посебног тела за решавање спорова, које ће служити као виша инстанца у поступку решавања представки/жалби.

Уколико подносилац представке/жалбе није задовољан спроведеном корективном мером и/или оправдањем зашто није неопходна корективна мера, њему ће бити остављена могућност да спор реши пред овим телом.

Ово тело ће обухватати представнике ЈП ЕПС, званичнике локалне самоуправе и представнике локалне заједнице. Додатно, могу се укључити представници Министарстава у чијој су надлежности области рударства, енергетике и заштите животне средине.

Тело ће преиспитивати постојеће корективне мере и/или оправдања зашто нека радња није неопходна, и размотрити друга могућа решења за решавање жалбе на задовољавајући начин.

Тело ће подносиоца жалбе обавестити о предложеној алтернативној корективној радњи и предузетим активностима у року од 30 радних дана од дана пријема жалбе.

Горе описан поступак не спречава лица да у сваком тренутку користе своје законско право коришћења постојећих правних средстава.

в. Социјални аспекти карактеристични за пројекат које треба обрадити у фази пројектовања

Социјални скрининг и процена утицаја ће бити спроведени у фази формирања пројекта тако да су сви могући утицаји идентификовани и учешће заинтересованих страна максимално.

Највише социо-економских података о погођеним домаћинствима ће бити сакупљено током пописа и инвентара имовине као и током социо-економске анализе.

Анализа ће обухватити следеће:

- Карактеристике домаћинства (ко је власник непокретности/или живи у погођеној кући), старосна доб, ниво образовања, активности и рањивост – болест, старост, инвалидност, итд.);
- Опис економског статуса домаћинства (попис главне покретне имовине, намештаја, кућних апарата, запослење, економске активности – и неформалне и формалне, категоризација прихода);
- Опис тренутне економске и социјалне зависности домаћинства од њиховог земљишта/употребе локација као критичног фактора за разумевање могућих утицаја расељавања;
- Пожељан вид накнаде (новац или земљиште, или где је могуће – организовано расељавање, пожељна опција локације, тип објекта, итд.).

Анализа ће дозволити да се прикупе додатне квантитативне (подржане од стране квалитативних) информација у два значајна области:

- 1) извори прихода на нивоу домаћинства и стратегије обезбеђења животног стандарда које нису биле идентификоване пописом и инвентарима имовина;
- 2) структура, организација и економске међузависности унутар шире заједнице обухваћене пројектом.

Анализа тих података заједно са подацима добијеним пописом ће помоћи да се идентификују социјално угрожена домаћинства, они који су највише изложени ризику физичког и економског расељавања.

Политика заштите животне средине и социјална политика Европске банке за обнову и развој (EBRD) из 2014. дефинише угрожене групе као „људе који, на основу родног идентитета, сексуалне оријентације, религије, националности, аутохтоног статуса, узраста, инвалидности, економских штета или друштвеног статуса могу да буду штетније погођени утицајем пројекта од других и који могу да буду ограничени у својој способности да траже или искористе добробите пројекта“.

Рањивост у контексту Пројекта ЈП ЕПС се односи на оне особе које би биле несразмерно погођене активностима расељавања.

Овде се могу укључити следећи примери:

- Особе потпуно зависне од земљишних ресурса и њихов животни стандард је искључиво везан за пољопривреду/ животни стандарди везани за земљиште;
- Бескућници који су бесправно насељене у оставама и напуштеним грађевинама на земљишту које треба да се експроприше;
- Старе особе и особе са инвалидитетом који не могу лако да кажу своје бриге и жалбе.

Тим групама, као и свим другим идентификованим рањивим групама ће бити посвећена посебна пажња и помоћ током процеса расељавања и обнове животног стандарда.

г. Одговорности различитих институција

За сваки пројекат ЈП ЕПС ће формирати Тим за имплементацију пројекта, укључујући и Јединицу за расељавање у оквиру пројекта. Друге организације и стране укључене у процес експропријације и расељавања су: Министарства која се баве питањима из области финансија и заштите животне средине, Пореска управа, општине, пројектом обухваћене особе и Суд.

Сви постигнути споразуми ће се закључивати пред органима јединице локалне самоуправе који су именовани Законом да прате процес експропријације.

Целокупним процесом расељавања и успостављања животног стандарда ће управљати тим ЈП ЕПС.

VI. ПРАЋЕЊЕ

ЈП ЕПС ће пратити спровођење процеса расељавања, као део укупног праћења пројекта. Мере праћења ће бити осмишљене да обезбеде да се, у најмању руку, егзистенција и животни стандард расељених лица врате на ниво пре пројекта. Праћење ће бити изведено у складу са EBRD Политиком заштите животне средине и социјалном политиком (мај 2014) уз учешће кључних актера.

Списак показатеља ће бити развијен за сваки пројекат, списак могућих показатеља је дат у наставку:

Улазни показатељи:

- Број пројектом обухваћених особа;
- Број (резиденцијалних и нерезиденцијалних) објеката које су идентификоване за експропријацију;
- Број парцела које треба да се експропришу;
- Број привредних субјекта који треба да се измести;

- Број особа који тражи посебну помоћ током процеса;
- Укупан трошак експропријације и накнаде.

Излазни показатељи:

- Број пројектом обухваћених особа који се иселио из свог претходног пребивалишта током периода;
- Број пројектом обухваћених особа који се преселио у њихово ново пребивалиште током периода;
- Број људи који је примио новчану накнаду током периода;
- Број појединачних споразума о накнади потписаних током периода;
- Број и % завршених плаћања накнаде;
- Број организованих (асистираних) случајева расељавања који су завршени;
- Број послова код којих се приход вратио на ниво или побољшао у односу на ниво од пре расељавања;
- Број људи којима је обезбеђена помоћ да преселе своју имовину;
- Број и врста жалби у процесу решавања и и број нерешених тужби.

За сваки показатељ ће се дефинисати извор информација и учесталост мерења.

VII. ТЕРМИН ПЛАН И ПОТРЕБНА ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА

Активности расељавања и обнове животног стандарда које могу бити делови различитих пројеката биће планирани и праћени и на корпоративном нивоу и на нивоу пројекта. Годишњи бизнис план ЈП ЕПС укључује укупна финансијска средства за све активности расељавања и обнове животног стандарда као и рашчлањивање по пројекту и локацији. Тачни трошкови расељавања и обнове животног стандарда не могу бити израчунати пре завршетка стручних процена угрожених подручја.

Основне групе трошкова које ће бити планиране су:

- Трошкови јавних консултација и информисања о пројекту;
- Трошкови спровођења цензуса и социо економске анализе;
- Трошкови екстерне процене вредности имовине и прихода од земље и других пословних активности;
- Трошкови финансијске компензације;
- Трошкови набавке заменске имовине;
- Трошкови надокнаде за економски губитак због процеса расељавања;
- Остали трошкови расељавања (пресељење, порези и таксе);
- Трошкови судских поступака у случају непостизања договора о расељавању.

Термин план за активности расељавања се формира за сваки пројекат и биће у складу са трајањем целокупног пројекта. При реализацији пројекта ће се стриктно водити рачуна о роковима предвиђеном законом као и роковима договореним са странама укљученим у процес расељавања.

Временско и финансијско праћење реализације ће радити Тим за имплементацију пројекта.

ПРЕДСЕДНИК НАДЗОРНОГ ОДБОРА

Проф. др Бранко Ковачевић

VIII. ПРИЛОЗИ

Прилог 1

Процес експропријације дефинисан у Закону о експропријацији

У складу са чланом 1. Закона о експропријацији, непокретности³ се могу експроприсати или се својина на њима може ограничити само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.

Влада утврђује јавни интерес⁴, на основу предлога лица које може бити корисник експропријације. Предлог за утврђивање јавног интереса садржи податке о непокретности за коју се предлаже утврђивање јавног интереса, врсту објеката, односно врсту радова, чија је изградња, односно извођење предвиђено на одређеном земљишту, као и податке о земљишту које се прибавља ради давања накнаде ранијим сопственицима експроприсаних непокретности који се расељавају због експлоатације минералних сировина. Основни предуслов да би се уопште могао утврдити јавни интерес јесте да постоји плански документ на основу којег је дозвољена изградња, односно извођење радова које корисник експропријације захтева, и подноси се уз предлог за експропријацију (члан 20). Влада у поступку утврђивања јавног интереса може саслушавати странке, али се решење може донети и без саслушања странака. Решење којим је усвојен предлог за утврђивање јавног интереса објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије“.

Након што је у складу са законом утврђен јавни интерес, спроводи се поступак експропријације. Предлог за експропријацију подноси се општинској управи општине на чијој се територији налази непокретност предложена за експропријацију, у року од једне године од дана утврђивања јавног интереса. Уз предлог за експропријацију лице одређено за корисника експропријације је дужно да поднесе гаранцију једне од пословних банака, које служи као гаранција да ће свим лицима чије су непокретности обухваћене решењем о утврђивању јавног интереса бити исплаћена одговарајућа накнада. У току поступка, надлежни орган ће саслушати сопственика непокретности (лица чије су непокретности обухваћене решењем о утврђивању јавног интереса) о чињеницама од значаја за експропријацију непокретности. Такође, надлежни орган ће у поступку поучити лица којима је експроприсан само део непокретности, да могу да поднесу захтев за експропријацију преосталог дела непокретности у складу са Законом. На тај начин се штите интереси странака које су погођене предлогом за експропријацију.

³ Непокретностима се у смислу Закона сматрају земљиште, зграде и други грађевински објекти.

⁴ Јавни интерес се може утврдити ако је експропријација неопходна за изградњу објеката из области: образовања; здравства; социјалне заштите; културе; водопривреде; спорта; саобраћајне, енергетске и комуналне инфраструктуре; објеката за потребе државних органа и органа територијалне аутономије и локалне самоуправе; објеката за потребе одбране земље; за изградњу станова којима се решавају стамбене потребе социјално угрожених лица; као и када је експропријација неопходна за експлоатацију минералних сировина; за обезбеђење заштите животне средине и заштите од елементарних непогода, укључујући и изградњу објеката за ове потребе.

Корисник експропријације је дужан да на основу предлога за експропријацију поднесе захтев за забележбу експропријације у јавним књигама о евиденцији непокретности и правима на њима, како у случају отуђења непокретности или промене односа на непокретности, правни следбеник непокретности за коју је поднет предлог за експропријацију не би могао истицати приговор да није био упознат са тим да ће непокретности бити експроприсана.

Општинска управа доноси решење о експропријацији. Даном правоснажности решења о експропријацији мења се сопственик на експроприсаној непокретности. Након правоснажности решења о експропријацији, корисник експропријације је дужан да општинској управи која је донела решење о експропријацији поднесе писмену понуду о облику и висини накнаде, која се без одлагања доставља и ранијем сопственику непокретности. Надлежни орган од управних и других органа и организација прибавља обавештења о чињеницама које могу бити од значаја за споразумно одређивање накнаде. Странке се могу споразумети о давању друге непокретности у својину или сусвојину уместо експроприсане непокретности, о новчаном износу накнаде, о међусобним доплатама разлике у вредности непокретности, о премештању експроприсаних објеката на друго, по прописима, дозвољено место, о изградњи прилаза, пролаза и приступних путева, као и другим законом дозвољеним чинидбама. Уколико ранији сопственик и корисник експропријације постигну договор, закључује се споразум о накнади, који има снагу извршне исправе.

Уколико странке у поступку одређивања накнаде не постигну споразум у року од два месеца, поступак одређивања накнаде наставља се пред надлежним судом.

Осим потпуне експропријације, када се мења сопственик непокретности, решењем о експропријацији може се установити и службеност на непокретности или закуп на земљишту на одређено време, такозвана непотпуна експропријација. Закуп може да се установи само у случају да ће се то земљиште користити ограничено време, најдуже три године. По протеку рока на који је извршена непотпуна експропријација, корисник експропријације дужан је да земљиште врати у првобитно стање.

Постоји могућности и привременог заузимања земљишта које треба да служи одређеној потреби у вези са изградњом објеката и установљењем службености, за које је у складу са законом утврђен јавни интерес, на пример за смештај радника, материјала, машина и слично. Привремено заузимање ће се укинути чим престане потреба због које је одређено и земљиште се мора вратити у првобитно стање..

Закон о експропријацији гарантује, у складу са принципом правичне накнаде, власницима експроприсаног објекта или земљишта, власницима земљишта на којем је установљена службеност или закуп, накнаду експроприсаних непокретности у потпуности, као и накнаду штете коју они трпе због експропријације.

Власник пољопривредног обрадивог земљишта коме је приход од тог земљишта услов за egzистенцију, има право да захтева да му се у својину да друго одговарајуће земљиште исте културе и класе или одговарајуће вредности у истом месту у ближој околини, с тим што се ова одредба не односи на случајеве у којима се експропријација врши ради експлоатације угља, ради изградње енергетских објеката (термоелектрана,

термоелектрана-топлана, трафостаница, високонапонских водова, акумулационих језера за потребе хидроелектрана) и неких других. Такође, уколико корисник експропријације није у могућности да понуди одговарајуће земљиште, накнада се исплаћује у новцу.

Власник експроприсаног објекта који је коришћен за узгој стоке и смештај или прераду пољопривредних производа, а коме је приход од тих делатности услов за егзистенцију, накнада се одређује давањем у својину другог објекта у коме ће моћи да настави обављање делатности на месту које он предложи у оквиру свог пољопривредног поседа, у складу са прописима.

Власник стамбене зграде или стана, односно пословне просторије има право да захтева да му се у својину или сусвојину да друга стамбена зграда или стан, односно пословна просторија на истом месту или ближој околини, која по структури и површини одговара условима становања, односно обављања делатности које је власник имао пре експропријације⁵. Власнику који такав објекат користи, друга непокретност се мора обезбедити пре рушења експроприсаног објекта, док се власнику који објекат не користи, друга непокретност обезбеђује у року од шест месеци од правоснажности решења о експропријацији. Уколико власник не захтева другу непокретност, накнада ће му се исплатити у новцу по тржишној вредности.

У ситуацији када се стамбени објекат експроприше у сврху експлоатације минералних сировина⁶, власник и чланови његовог породичног домаћинства имају право да им се у оквиру укупне накнаде додели једна грађевинска парцела, под условима да се због те експропријације расељава насеље или део насеља, и да су у моменту доношења решења о експропријацији пребивали у том објекту.

Закупцу стана у друштвеној или државној својини на неодређено време⁷, односно носиоцу станарског права у експроприсаној стамбеној згради или стану као посебном делу зграде, корисник експропријације дужан је да обезбеди коришћење другог одговарајућег стана у државној или друштвеној својини, са правима закупца на неодређено време, пре рушења зграде.

Накнада за експроприсано пољопривредно и грађевинско земљиште одређује се у новцу према тржишној цени таквог земљишта.

У поступку одређивања накнаде, у Закону су прописани параметри који се узимају у обзир приликом одређивања накнаде за воћњак или виноград који даје плодове, за млад воћњак или виноград, за расадник, за зrelu или приближно зrelu шуму, за младу шуму,

⁵ У случају када се ради извођења одређених радова експроприше велики комплекс земљишта, корисник је дужан да власнику обезбеди другу непокретност на територији општине на којој се експроприсана непокретност налази.

⁶ На основу Закона о рударству и геолошким истраживањима минерални ресурси, односно минералне сировине од стратешког значаја за Републику Србију су нафта и природни гас, угљ, руде бакра и злата, руде олова и цинка, руде бора и литијума, уљни глинци и друге минералне сировине одређене посебним актом Владе.

⁷ На основу Закона о становању „Службени гласник РС“ број 50/92, 76/92, 84/92 – испр, 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 47/94 - испр., 48/94, 44/95 - др. закон, 49/95, 16/97, 46/98, 26/2001 и 101/2005 - др. закон.

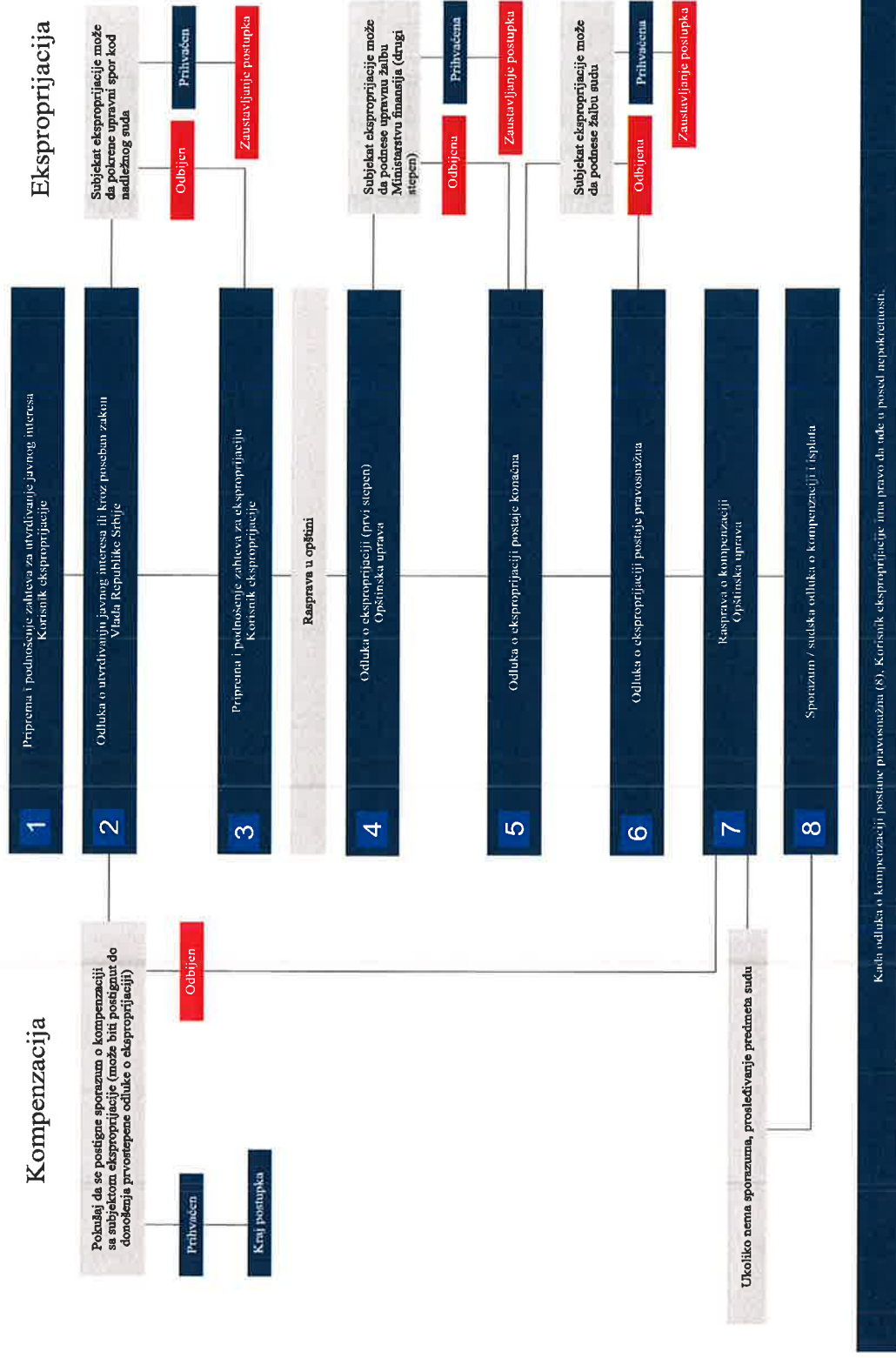

при чему се имају у виду и трошкови производње, улагања и одржавања и износ приноса или зараде која би се могла остварити. Процену врши вештак одговарајуће струке, на терет корисника експропријације.

Власник нема право на улагања која је извршио после дана када је писмено обавештен о поднетом предлогу за експропријацију. Власник има право да скине усеве и убере плодове са експроприсаног земљишта.

У случају административног преноса земљишта или другог природног богатства у друштвеној својини, носилац права на земљишту или другом природном богатству које је стекао без накнаде има право на накнаду само за рад и средства уложена у то земљиште или друго природно богатство.

ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ПРОЦЕСА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ, припремио Link 011 за EBRD

АНАЛИЗА РАЗЛИКА, припремио Link 011 за EBRD, септембар 2015.

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Принудно расељавање, физичко премештање и измештање пословних активности	<p>Израз принудно расељавање се односи на:</p> <ul style="list-style-type: none"> Физичко измештање – премештање или губитак смештаја, и/или Измештање пословних активности – губитак имовине или ресурса, и/или губитак приступа имовини или ресурсима који могу довести до губитка извора прихода или средстава за живот (став 1). <p>Настало као резултат тога што особе / заједнице обухваћене пројектом немају право да одбију откуп земљишта или ограничења на употребу земљишта (став 2).</p>	<p>Питања везана за откуп земљишта и ограничења на коришћење земљишта, у јавном интересу (које особе обухваћене пројектом не могу да одбију), су регулисана углавном Законом о експропријацији РС и, у неким случајевима, секторским законима (нпр. енергетици, власничким правима, облигацијама, планирању и изградњи, итд.).</p> <p>Ови закони су усмерени углавном на процес давања компензације (у новцу или у натури) за обухваћене непокретности, имовину и губитке.</p>	<p>Даљи утицаји откупа земљишта / ограничења на коришћење земљишта, тј. физичко измештање и измештање пословних активности се у мањој мери решавају, и то само индиректно, у српским законима, кроз пружање компензације а не кроз пружање помоћи при расељавању и / или поновном успостављању извора прихода. Међутим, неки аспекти пружања помоћи при расељавању и / или поновном успостављању извора прихода могу да се обезбеде на основу других закона.</p>	<p>Предложене мере за превазилажење идентификованих разлика у решавању физичког измештања и измештања пословних активности се детаљније обрађују у табели у наставку.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Откуп земљишта и ограничења на коришћење земљишта	<p>Принудно расељавање настаје као резултат:</p> <ol style="list-style-type: none"> Откупа земљишта које води ка физичком измештању и/или измештању пословних активности, које укључује: <ul style="list-style-type: none"> потпуни откуп имовине куловину других стварних права (тј. права нужног пролаза, службености) (став 2) Ограничења употребе земљишта које проузрокују физичко измештање и/или измештање пословних активности (независно од тога како су та ограничења установљена, тј. кроз преговоре, експропријацију, принудни откуп, или путем одлука и правилника владе). (став 2, став 6 тачка 3) 	<p>Потпуни откуп непокретности (земљишта, стамбених и других објеката – члан 3) кроз експропријацију је српским Законом о експропријацији дефинисано као “потпуна” експропријација (члан 4).</p> <p>“Непотпуна” експропријација укључује успостављање службености на непокретности, или закуп земљишта до три године (члан 5). Привремено заузимање земљишта (до 3 године) је такође могуће када је то неопходно због изградње или извођења других радова везаних за пројекат због кога се спроводи експропријација (смештај радника, материјала, машина, итд.) (члан 6).</p> <p>Ограничења на коришћење земљишта која проузрокују физичко измештање / измештање</p>	<p>Разлике у погледу решавања физичког измештања и измештања пословних активности се обрађују у табели у наставку.</p> <p>Могућност примене Закона о основама својинскоправних односа, Закона о облигационим односима, Закона о планирању и изградњи, Закона о енергетици или било који други применљиви закон треба користити када год је то могуће као правни основ за давање компензације за настале губитке / штету, да би се решило измештање пословних активности. Уколико то није могуће, основ ће бити план / оквир развијен у складу са EBRD условима, усвојен од стране клијента (а који може да послужи и као основ за одлуку о спровођењу од стране</p>	

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	Принудно расељавање (измештање) може бити потпуно, делимично, трајно или привремено (став 6)	пословних активности могу делимично да се решавају кроз примену Закона о основама својинскоправних односа, Закона о облигационим односима, Закона о планирању и изградњи, Закона о енергетици, итд. (како је применљиво), који предвиђају плаћање накнаде за насталу штету и губитке, под одређеним условима.		релевантног нивоа власти). Осим обезбеђивања компензације за настале губитке и/или штету, мере за расељавање / поновно успостављање извора прихода морају да буду дефинисане како би се решило физичко измештање / измештање пословних активности, од случаја до случаја, за конкретан пројекат.
Споразумна решења	Потребно је подстицати споразумна решења у откуп земљишта како би се избегла потреба за експропријацијом и отклонила потреба да се користи државна сила да се људи насилно преместе (став 10).	Закон о експропријацији подстиче постизање споразума. Корисник експропријације и особа обухваћена пројектом могу да склопе споразум о компензацији, до доношења одлуке о експропријацији у првом степену (члан 57) и тиме се процес експропријације окончава. Уколико споразум није постигнут, општинска управа је у обавези да одржи расправу са циљем постизања договора о	Ниво успеха у постизању споразума пре покретања експропријације (али након проглашавања јавног интереса) се разликује од случаја до случаја (пројекта до пројекта).	Изричито подстицати постизање споразума у плану / оквиру расељавања / поновног успостављања извора прихода. Консултовати особе обухваћене пројектом како би се увећале шансе за постизање споразума у раним фазама експропријације (пре доношења одлуке о

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		компензацији (члан 56); уколико се такав споразум не постигне у року од два месеца од када одлука о експропријацији постане правоснажна, предмет се прослеђује надлежном суду да донесе одлуку о компензацији (члан 61).		експропријацији у првом степену).
Избегавање или смањење размештања	Разматрање изводљивих алтернативних пројектних решења како би се избегло, или у најмању руку смањило физичко размештање и/или размештање пословних активности, истовремено финансирајући трошкове и користи по животну средину, социјална и економска питања (став 5, тачка 1).	Правилник о садржини и обиму претходних радова, претходне студије оправданости и студије оправданости (Службени гласник РС 1/2012) изричито захтева да се размештање и експропријација разматрају у прелиминарној и финалној студији изводљивости. Српски Закон о планирању и изградњи наводи да је разна социјална питања потребно узети у обзир приликом израде свих планских докумената као што су просторни планови, урбанистички планови, регулациони планови, идејни пројекти, итд.	У пракси се размештање и експропријација избегавају или своди на најмању могућу меру током пројектовања, у циљу смањења трошкова и изградње и експропријације.	Обезбедити да се током пројектовања (укључујући и експропријацију) са особама обухваћеним пројектом) разматра могућности за свођење физичког размештања / размештања пословних активности на најмању могућу меру и да се то учини у највећој могућој мери. Када год је то могуће, укључити разматрање питања размештања у процес израде студије заштите животне средине.
Објављивање информација,	Особе обухваћене пројектом (мушкарци и жене) треба да добију	Особе обухваћене пројектом имају могућност да сазнају о	Јавне расправе које се одржавају као део	Планови за консултације са свим категоријама

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
консултације и информисано учешће особа обухваћених пројектом, укључујући и заједнице које треба да прихвате расељена лица	прилику да учествују у утврђивању критеријума за стицање права, преговорима око облика компензације, помоћи у расељавању, прикладности предложених локација за пресељење и предложеног временског оквира за расељавање (став 12, тачка 1). Консултације ће се наставити током спровођења, праћења и процене исплате компензације и расељавања (став 12, тачка 3). Клијент треба да се консултује са особама обухваћеним пројектом и да сумира информације из Акционог плана расељавања / поновног успостављања извора прихода за објављивање, како би се обезбедило да они разумеју процедуре за обезбеђивање компензације и да знају шта могу да очекују у различитим фазама пројекта (став 29, став 38).	потенцијалном (или планираном) проглашењу јавног интереса, и након тога експропријацији, током јавних расправа које се одржавају током развоја планских докумената, у складу са српским Законом о просторном планирању и/или у поступку израде и усвајања студије утицаја на животну средину. Одлука о проглашавању јавног интереса се објављује у Службеном гласнику Републике Србије (члан 20). Пре него што се донесе одлука о експропријацији, општинска управа мора да обавести субјекте експропријације са формалним законским правима и оне који имају права или потраживања која могу бити призната у складу са домаћим законодавством, да је поднет захтев за експропријацију (члан 50) и да их позове на расправу где ће представити чињенице које могу бити од значаја за експропријацију (члан 29). Појединачни састанци се одржавају као део процедуре за	развија планских докумената се обично одржавају на нивоу општине (не на нивоу насеља) и не бивају најављене директно особама обухваћеним пројектом већ се само објављују широј јавности. Закон о експропријацији не захтева да се организују јавне консултације са било којим категоријама особа обухваћених пројектом (укључујући заједнице које треба да прихвате расељена лица) током поступка експропријације. Они који немају формална законска права, или потраживања на земљи коју су запосели, су у потпуности ван поступка	особа обухваћених пројектом, укључујући заједнице које треба да прихвате расељена лица, у складу са захтевима EBRD треба да буду договорени са њима и укључени у планове / оквири расељавања / поновног успостављања извора прихода. Сви консултативни састанци одржани током израде и спровођења оквира и планова треба да буду документовани.

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Угрожене групе	<p>Клијент ће посебно узети у обзир све појединце или групе које су у неповољнијем положају или су на неки начин угрожене – и предузети неопходне активности како би се осигурало да угрожене групе не буду у неповољнијем положају у процесу расељавања, да су у потпуности информисане и свесне својих права и да имају подједнаку корист од прилика и могућности током пресељења (став 13).</p> <p>Угрожене или рањиве групе обухватају лица која због пола, етничке припадности, старосне доби, инвалидитета, економског положаја или социјалног статуса могу бити теже погођени расељавањем него други, и која могу имати ограничене способности да траже или искористе користи од пројекта (фуснота 11).</p>	<p>Српски Закон о експропријацији препознаје да неки појединци (са формалним законским правима или правима / потраживањима која могу бити призната домаћим законодавством) на чије се изворе прихода (само формалне) негативно утиче експропријацијом (тј. чије су пословне активности измештене), могу бити угрожени од осталих. Угроженост се утврђује тако што се узима у обзир укупан број чланова домаћинства, број чланова домаћинства који могу да остварују приход или су запослени, здравствени статус чланова домаћинства, месечни приход домаћинства) (члан 51).</p> <p>Угрожене особе (укључујући бескућнике) имају право на социјалну помоћ, која укључује и право на смештај у склоништима и приступ другим услугама које се пружају по српском Закону о социјалној заштити.</p>	<p>Категорија особа које немају права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели (и обично су најугроженији), није препозната Законом о експропријацији, међутим потребе таквих појединаца / домаћинстава могу да се задовоље кроз социјалну заштиту и друге услуге.</p> <p>Неформални извори прихода (обично повезани са угроженим групама) такође нису препознати српским законима.</p>	<p>Идентификовати угрожене појединце и/или групе што је раније могуће и утврдити њихове потребе у вези са расељавањем, врсте помоћи при пресељењу и поновном успостављању извора прихода, укључујући и приступ конкретним услугама. Консултације могу да се држе у облику фокус група, како би се консултовале одређене групе и решавале њихове потребе. Социјална заштита и други одговарајући пружаоци услуга (државни и не државни) би требало да буду укључени у планирање и спровођење расељавања,</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		<p>Социјални станови се обезбеђују на основу Закона о социјалном становању Републике Србије, који наводи угрожене групе које би требало да имају приоритет у додели социјалних станова – млади, деца без родитељског старања, самохрани родитељи, породице са много деце, особе преко 65 година старости, особе са инвалидитетом, ратни ветерани и/или чланови њихових породица, цивилни инвалиди рата, избегла и расељена лица, припадници ромске популације и остале угрожене групе. Додела социјалних станова и детаљне процедуре и критеријуми се дефинишу на нивоу државе / општине / града, у зависности од извора финансирања (члан 10).</p> <p>Помоћ Ромима може да се пружи под оквиром Пројекта подршке Декади Рома.</p> <p>Србија такође има низ закона у складу са којима се може помоћи особама обухваћеним пројектом да побољшају свој животни стандард</p>		<p>како би се обезбедило да угрожени појединци и / или групе имају приступ свим услугама које су им на располагању у складу са српским законима (социјално становање, социјална заштита, запошљавање, образовање, здравствена заштита) и било којим додатним услугама потребним за испуњавање захтева EBRD.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства (приступ здравственој заштити, образовању, личним документима, итд.).	Разлика / коментар	Предложене мере
Утврђивање почетног стања везаног за социо-економска питања и економска питања и попис	<p>Утврђивање почетног стања везаног за социо-економска питања особа обухваћених пројектом, укључујући утицаје везане за откуп земљишта и ограничења на коришћење земљишта (став 14).</p> <p>Спровођење пописа како би се идентификовале све особе које ће бити измештене, утврдило ко ће имати право на компензацију и помоћ, и регистровало земљиште и имовина обухваћена пројектом. Попис треба да узме у обзир и сезонске кориснике ресурса који можда нису присутни у пројектној области у време пописа (став 15).</p>	<p>Власништво или друга формална законска права на земљишту и објектима су забележени у Катастру непокретности. Фактичко власништво или коришћење земљишта оних који нису регистровани у имовинским регистрима може да се доказује у поступку експропријације, кроз купопродајне уговоре, оставинска документа, итд.</p> <p>У складу са Законом о експропријацији, захтев за утврђивање јавног интереса и након тога предлог за експропријацију, треба да укључују и детаљан списак парцела које се експропришу, њихову локацију, податке о појединцима који имају формална законска права на њима (члан 26). Предлог за експропријацију такође мора да буде праћен изводима из катастра или других јавних докумената (земљишних књига), у</p>	<p>Особе које немају права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели, нису регистроване кроз било какав попис.</p> <p>Српско законодавство не захтева установљивање почетног стања везаног за социо-економска питања (спровођење анкете) за било коју категорију особа обухваћену пројектом.</p>	<p>Установљивање почетног стања везаног за социо-економска питања (анкета) је неопходно како би се идентификовали утицаји пројекта, дефинисале категорије и врсте права, пратило спровођење планова / оквира за расељивање / поновно успостављање извора прихода. Када год је то могуће, интегрисати спровођење анкете у процес експропријације, на пример, током процене имовине.</p> <p>Спровођење пописа, како би се регистровали и они на које ће пројекат имати утицаја, а нису регистровани кроз националне процедуре је такође неопходно.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Датум пресека	<p>Уколико локалне власти нису прописале никакав поступак, клијент ће успоставити датум пресека за стицање права на компензацију и помоћ. Обично је најпрактичнија употреба датума пресека или утврђивања почетног стања везаног за социо-економска питања (став 16).</p> <p>Особе које се доселе у подручје обухваћено пројектом након датума пресека неће имати право на компензацију и друге врсте помоћи (став 16).</p> <p>Информације о датуму пресека ће бити на одговарајући начин документоване и објављене на подручју обухваћеном пројектом (став 16).</p>	<p>којима се наводе сва права на поменутим непокретностима (члан 27).</p> <p>Српски закон о експропријацији не дефинише ко има право на компензацију, али прати основне правне постулате о томе како се откупљују непокретности и стиче власништво, по сили закона. То у ствари значи да Закон о експропријацији препознаје права особа које имају формална законска права над земљом и објектима, у складу са регистрацијом у Катастру непокретности. Осим тога, они чија права могу бити призната националним законодавством (фактичко власништво) могу да добију компензацију уколико докажу свој статус одговарајућим документима (купопродајним уговорима, оставинским документима итд.).</p> <p>Закон дефинише датум пресека за процену непокретности и то је датум када власник прими обавештење да је поднет предлог за експропријацију, што значи да</p>	<p>У складу са Законом о експропријацији, особе које немају законска права или потраживања на земљи коју су запосели, немају права на компензацију било које имовине обухваћене пројектом и самим тим не постоји датум пресека којим се утврђују њихова права.</p>	<p>Датум када ће се спровести попис треба да буде договорен са клијентом и наведен у плану расељавања / поновног успостављања извора прихода као датум пресека за стицање права на компензацију и расељавање за све особе које немају законска права или потраживања на земљи коју су запосели, а присутне су у области обухваћеној пројектом у тренутку пресека. Вештачење њихових непокретности и имовине би требало спровести у време датума пресека (или убрзо након тога).</p> <p>Особе обухваћене пројектом би требало информисати о датуму</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Компензација у пуној заменичкој вредности	Компензација за изгубљену имовину ће бити обрачуната у пуној заменичкој вредности, која се обично изражава као тржишна вредност имовине увећана за трошкове правних послова у оквиру процеса замене те имовине (нпр. трошкови регистрације и порези на пренос) (став 17, фуснота 11). Метод процене за утврђивање заменичке вредности мора бити на одговарајући начин документован и представљен у Акционом плану расељавања / поновног успостављања извора прихода. (фуснота 7) Тамо где су тржишта непокретности још у развојној фази, клијенти треба да организују процену од стране независних професионалних стручњака за процену. (фуснота 7)	све инвестиције направљене након овог датума неће бити узете у обзир за компензацију током поступка процене непокретности (члан 50). Експропријација (стицање или стављање ограничења на право власништва) непокретности и имовине (земљишта, стамбених и других објеката), може да се спроведе само у јавном интересу како је дефинисано законом, са обезбеђивањем компензације која не може бити нижа од тржишне вредности (члан 1). Компензација се по Закону о експропријацији одређује у складу са преовлађујућим тржишним ценама исте врсте непокретности / имовине (члан 41). Тржишну вредност земље утврђује Пореска управа (члан 42), на основу цена добијених у последњој купопродајној трансакцији земљишне парцеле која је најближа предметној парцели. Компензација за објекте (стамбене и пословне), као и	Закон о експропријацији не помиње компензацију за трошкове регистрације и пореза на пренос. У пракси, када се обезбеђује заменичка непокретност, корисник експропријације сноси ове трошкове регистрације нове непокретности на име особе обухваћене пројектом. Када се компензација плаћа у новцу, ови трошкови се некада узимају у обзир током процене непокретности, иако се не наводе посебно у извештајима вештака.	пресека на време и на транспарентан начин.

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		<p>воћјаке, винограде, усеве, шумско земљиште и дрва се одређује кроз процене вештака који су сертификовани од стране судова, по тржишним ценама (чланови 43 до 49).</p> <p>Компензација се такође обезбеђује за успостављање службености (за умањену тржишну вредност непокретности), закуп и привремено заузимање земљишта, у складу са тржишним ценама за најближе, најсличније земљиште. Особа обухваћена пројектом такође има право на компензацију за насталу штету (чланови 53 до 55).</p> <p>Трошкове поступка експропријације сноси корисник експропријације (члан 33). У поступку експропријације и утврђивања компензације сви поднесци (документа) и одлуке су ослобођени пореза (члан 68).</p>		
Стандарди за компензацију	Стандарди за компензацију и помоћ треба да буду транспарентни и конзистентни на целом пројекту (став 17)	Основни стандарди компензације (земљишта, објеката, усева, засада, дрвећа, воћа, итд.) су дефинисани Законом о експропријацији	У пракси може да се деси да дође до разлике у примени стандарда за	Важно је обезбедити да примена стандарда, и за компензацију и за помоћ, буде уједињена

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства (чланови 41 до 51) и примењују се у целој Србији.	Разлика / коментар	Предложене мере
Правовремено обезбеђивање компензације	<p>Компензација ће бити обезбеђена пре измештања или установљивања ограничења (став 17).</p> <p>Алтернативно становање и/или компензација у новцу ће бити обезбеђена пре премештања (став 30).</p> <p>Процес правовременог обезбеђивања компензације особама чије се пословне активности измештају за губитак имовине или приступа имовини, мора да буде инициран пре измештања (став 37, тачка 1).</p>		<p>компензацију међу различитим општинама обухваћеним пројектом.</p>	<p>међу различитим општинама обухваћеним пројектом и да се ови стандарди представе у плановима / оквирима за расељавање / поновно успостављање извора прихода.</p>
		<p>Корисник експропријације стиче право да уђе у посед непокретности када одлука о компензацији постане правоснажна (ј. када се против ње не могу више уложити жалба) или даном када је постигнут споразум о компензацији (члан 34).</p> <p>Корисник експропријације такође може затражити од министарства финансија хитан улаз у посед земљишта / непокретности (пре него што одлука о компензацији постане правоснажна, али не пре него што одлука о експропријацији постане коначна), у случају хитне потребе да се изгради објекат или да се изведу радови (члан 35).</p>	<p>Закон не наводи рок за исплату компензације и она може да буде исплаћена након што се ушло у посед некретности и након што је наступило измештање пословних активности (нпр. у периоду када је одлука о компензацији постала правоснажна, али исплата није још извршена). Ово нарочито може бити случај када се одобри хитан улаз у посед непокретности.</p> <p>Треба имати у виду да заменски објекат за привремено</p>	<p>Уколико клијент треба да уђе у посед непокретности пре него што се исплати компензација, неопходно је предузети следеће кораке:</p> <ul style="list-style-type: none"> у случају да стамбена непокретност не може више да се користи, могућност коришћења примереног и одговарајућег стамбеног објекта мора бити обезбеђена. <p>Примерено становање или смештај се може мерити у односу на</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		<p>Уколико је објекат експропријације кућа или пословни / пољопривредни објекат и уколико се компензација даје у природи (на захтев особе обухваћене пројектом), корисник експропријације мора да обезбеди други одговарајући објекат за привремено коришћење пре него што се експроприсана непокретност сруши, док се не обезбеди заменски објекат (компензација у природи) (чланови 15,16).</p> <p>Права власништва се на експроприсаној непокретности формално преносе на основу правоснажне одлуке о експропријацији. Права власништва на непокретностима које се дају као компензација у природи се преносе на основу правоснажне одлуке о експропријацији и извршним исправама о компензацији (члан 64).</p>	<p>коришћење не мора да се обезбеди уколико се компензација даје у природи, већ само уколико се даје у природи.</p> <p>Закон само захтева да одлука о експропријацији буде правоснажна, како би се формалан пренос права власништва забележио у регистру, без захтева да компензација буде исплаћена. Ова одредба може довести особе обухваћене пројектом у тежак положај у коме губе формална законска права на непокретности пре него што добију компензацију.</p>	<p>квалитет, безбедност, доступност, погодност становања, културолошку примереност, приступачност и локалне карактеристике.</p> <p>Примерено становање би требало да обезбеди приступ различитим могућностима запошљавања, продаваницама и пијацима, и основној инфраструктури и услугама (вода, струја, канализација, здравствена нега и образовање).</p> <ul style="list-style-type: none"> Уколико се земљиште или део земљишта користи у пољопривредне сврхе и/или у сврху остваривања прихода, треба обезбедити друго

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
				<p>земљиште / непокретност са истим карактеристикама, или компензацију која би покрила настали пословни губитак.</p> <ul style="list-style-type: none"> У ситуацијама када се компензација даје за различите врсте непокретности и имовине (земљиште, усеве, објекте, шуму, итд.), износи за ове непокретности и имовину треба да буду представљени издвојено и они који нису спорни за особу обухваћену пројектом треба да буду одмах исплаћени, како би се ублажио интензитет последица измештања пословних активност.

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
Компензација у натури / у новцу	<p>Губици који не могу лако да се израчунају или да се компензују у новцу, могу да се компензују у натури, уколико је прикладно (фуснота 12).</p> <p>Када су извори прихода особа обухваћених пројектом засновани на коришћењу земљишта, или када је земљиште у колективном власништву, биће понуђена компензација у виду заменског земљишта, узимајући у обзир сезонске и пољопривредне захтеве у погледу временског оквира (став 17).</p> <p>Исплата компензације у новцу за изгубљену имовину може бити прикладна када:</p>	<p>Компензација за експроприсану непокретност (земљиште и објекте) треба да буде исплаћена у новцу, уколико законом није другачије прописано (члан 11).</p> <p>Компензација може бити исплаћена у натури за пољопривредно земљиште, или за стамбене или пословне објекте (уколико се користе за остваривање прихода), на захтев особе која има формална законска права и уколико одговарајућа заменска непокретност постоји (чланови 15, 16).</p>	<p>У пракси, већина особа обухваћених пројектом жели компензацију у новцу, међутим има случајева када је тражена и добијена заменска непокретност.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Уз све горе наведено, треба обезбедити адекватну помоћ у расељавању и поновном успостављању извора прихода, како буде утврђено од случаја до случаја. <p>Обе опције (компензација у натури и новцу) треба разматрати и понудити особама обухваћеним пројектом када год је то могуће и представити у матрици права, у плановима / оквирима за расељавање / поновно успостављање извора прихода.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<ul style="list-style-type: none"> Извори прихода нису засновани на коришћењу земљишта Извори прихода јесу засновани на коришћењу земљишта, али количина земљишта које се одузима чини мали део и коришћење преосталог дела је економски исплативо, или Постоје активна тржишта за земљиште, становање и радну снагу, особе обухваћене пројектом користе та тржишта и постоје довољне количине земљишта и некретнина за становање (фуснога 14). 			
Остала помоћ за расељавање / пресељење	<p>Пружање помоћи за расељавање / пресељење која је довољна да омогући особама обухваћеним пројектом да обнове, и када је то могуће унапреде свој животни стандард и / или изворе прихода (став 32, тачка 2).</p> <p>Посебна помоћ за расељавање треба да буде обезбеђена сиромашним и угроженим особама (став 30).</p>	<p>Закон о социјалној заштити омогућава исплату социјалне помоћи у новцу и пружање услуга угроженим становницима, у складу са законом. Једна врста новчане социјалне помоћи која може да се да по закону, је једнократна финансијска помоћ за оне који се нађу у ситуацији изненадне и привремене потребе, укључујућу и потребе за хитним смештајем (члан 110). Исплате (услуге) се одобравају и спроводе кроз надлежне општинске</p>	<p>Пружање помоћи за расељавање / поновно успостављање извора прихода није предвиђено Законом о експропријацији.</p> <p>У пракси, трошкови пресељења се некада узимају у обзир приликом процене непокретности, иако се не исказују посебно у извештајима проценитеља.</p>	<p>Обезбедити да се трошкови пресељења компензују у новцу, или организовати превоз људи и свих њихових ствари / имовине.</p> <p>Потреба за додатном помоћи за расељавање мора да буде утврђена и таква помоћ пружена од случаја до случаја, за сваки пројекат понаособ.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		институције (локалне самоуправе и центре за социјални рад).		Угрожени појединци и/или групе треба да добију помоћ у складу са њиховим специфичним потребама. Ово треба обезбедити у сарадњи са општинским одељењима за социјалну помоћ или другим одговарајућим пружаоцима услуга. У најмању руку, угроженим појединцима / групама треба обезбедити приступ личним документима, образовању, здравственим и социјалним услугама. Посебне помоћи треба да буду дефинисане од случаја до случаја за сваки појединачни пројекат.
Поновно успостављање (унапређење) животног стандарда и извора	Циљ давања компензације у пуној заменичкој вредности и пружања других врста помоћи за расељавање, је да се унапреди животни стандард и/или извори прихода расељених особа, или да се у најмању руку	Закон о експропријацији је усмерен на поступак обезбеђивање компензације (у новцу или у натури) за губитке, непокретности и имовину обухваћене пројектом, у приватном власништву, у износу	Индиректно, Закон о експропријацији имплицира неопходност <i>поновног успостављања</i> животног стандарда и	Пружање могућности да се измештеним особама и заједницама омогући да добију одговарајуће развојне користи од пројекта треба да буде

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
прихода, могућности за добијање користи од пројекта	врате на ниво на коме су били пре измештања (став 17). Клијент ће пружити могућност особама и заједницама обухваћеним пројектом да искористе развојне користи пројекта (став 17).	који одговара њиховој тржишној вредности. Уколико се компензација даје у природи, замена непокретност мора да одговара тржишној вредности непокретности обухваћене пројектом (члан 41).	извора прихода особа обухваћених пројектом, међутим не постоје законски захтеви за <i>побољшање</i> животног стандарда и извора прихода или за обезбеђивање прилика да се добију користи од пројекта. У пракси се често обезбеђују могућности запошљавања и друге могућности првенствено локалном становништву обухваћеном пројекту, како би се добила њихова подршка и како би се подржао локални развој у области у којој се пројекат спроводи.	размотрено кроз консултације са особама обухваћеним пројектом и документовано у плановима / оквирина расељавања / поновног успостављања извора прихода.
Категорије измештених особа	Категорија 1: они који имају формална законска права на земљиште (укључујући обичајна и традиционална права која национално законодавство препознаје)	Српски закон о експропријацији не дефинише експлицитно категорије измештених особа, међутим он препознаје особе које имају формална законска права на земљи и објектима, у складу са уписом у Катастру непокретности	Закон не препознаје особе које немају законска права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели.	Присуство оних који немају законска права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели у области обухваћеној пројектом мора да се

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<p>Категорија 2: они који немају формална законска права на земљиште у тренутку пописа, али имају потраживања на земљишту која су препозната или препознатљива по националном законодавству</p> <p>Категорија 3: они који немају препознатљива законска права или потраживања на земљишту које заузимају, укључујући сезонске кориснике ресурса као што су породице сточара / риболоваца, ловци и сакупљачи који могу да буду у односу међусобне зависности, у економском смислу, са локалним заједницама које се налазе унутар пројектног подручја (став 18).</p>	и оне чија се права и потраживања могу признати по националном законодавству, тј. могу бити утврђена на основу купопродајних уговора, оставинских докумената, итд.		утврди и, уколико су регистровани пописом (у време датума пресека), мора им се обезбедити компензација и помоћ у складу са захтевима EBRD.
Заједничка имовина	Обезбедити да се документа о власништву или поседу и компензацији воде на оба брачна друга или на самохрану главу породице, како је прикладно у свакој ситуацији и да су друге врсте помоћи у расељавању као што су обуке за стицање вештина, приступ кредитима и могућности запошљавања подједнако доступне	Мушкарци и жене имају једнака права у Републици Србији (члан 15 Устава Републике Србије), укључујући и право да имају формална законска права на некретностима. Према Породичном закону, уколико су формална, законска права на некретностима / имовини стечена током брака, закон претпоставља да су једнако		Нагласити у плановима / оквирима расељавања / поновног успостављања извора прихода да се компензација дели међу супружницима у складу са правом власништва, или у складу са Породичним законом, уколико право

Тема	ЕБРД услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	женама и прилагођене њиховим потребама (став 19). Алтернативне методе и/или модатлитети за компензацију треба да буду размотрени у ситуацијама када жене имају мање приступа формалним финансијским институцијама и/или када немају банковне рачуне (став 20).	подељена међу супружницима, уколико другојачији договор није формално регистрован у суду (члан 171).		власништва не може да се утврди. Обезбедити да сви програми, укључујући и оне који се тичу поновног успостављања извора прихода буду подједнако доступни и мишкарцима и женама (нагласити у плановима / оквирима расељавања / поновног успостављања извора прихода).
Жалбени механизам	Жалбени механизам треба да буде успостављен што је пре могуће у процесу, како би се примали и правовремено решавали специфични приговори на компензацију и пресељење особа обухваћених пројектом и/ или чланова локалних заједница које примају расељене особе, укључујући и независан механизам осмишљен у циљу непристрасног решавања спорова (став 21). У складу са Условом за реализацију 10, жалбени механизам, процес или поступак треба да решава приговоре	Закон о експропријацији предвиђа права особа обухваћених пројектом да поднесу административну жалбу надлежном суду против одлуке о успостављању јавног интереса (члан 20). Они могу да поднесу административну жалбу Министарству финансија (члан 29) против одлуке о експропријацији, када одлука постаје коначна. Уколико нису задовољне, особе обухваћене пројектом такође могу да поднесу судску жалбу против одлуке о експропријацији,	Не постоји посебан захтев у српском законодавству да се установи независан жалбени механизам како то захтева ЕБРД. У пракси, особе обухваћене пројектом обично комуницирају са Корисником експропријације (одређеном особом / одељењем) током поступка експропријације у вези	Дефинисати једноставан и приступачан жалбени механизам, везан искључиво за пројекат, у плановима / оквирима расељавања / поновног успостављања извора прихода, путем кога ће клијент покушати да разреши жалбе са особама обухваћеним пројектом. У зависности од величине пројекта или општег нивоа угрожености особа обухваћених пројектом,

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<p>правовремено и ефикасно, на разумљив и транспарентан начин који је примерен локалној култури и лако доступан свим сегментима заједница обухваћених пројектом, без трошкова и без казни (ПР 10, став 28, тачка 1).</p>	<p>надлежном суду, након чега одлука постаје правоснажна.</p> <p>Уколико споразум о компензацији не може да буде постигнут у року од два месеца након што одлука о експропријацији постане правоснажна, предмет се прослеђује локалном суду да утврди износ компензације (члан 61).</p>	<p>са њиховим посебним примедбама и са циљем постизања договора о експропријацији и компензацији, пре подношења жалби и / или обраћања судовима да донесу одлуку.</p>	<p>укључити у процес све институције које су на располагању, нпр. заштитника грађана, групе за заштиту људских права, итд.</p> <p>Особе које су упознате са пројектом, тј. које су обухваћене пројектом, као и представници Корисника експропријације би требало да буду чланови жалбене комисије.</p>
<p>Оквири и планови за расељавање и / или поновно успостављање извора прихода</p>	<p>Када тачна природа или обим откупа земљишта или ограничења на употребу земљишта није још увек познат, развиће се Оквир за расељавање и/или поновно успостављање извора прихода (став 22).</p> <p>Након што појединачне компоненте буду дефинисане и потребне информације постану доступне, оквир ће служити као основ за развој детаљнијег Акционог плана расељавања или Плана поновног успостављања извора прихода (став 22).</p>	<p>Нема законских захтева.</p>		<p>Идентификовати и размотрити утицаје везане за прибављање земљишта са EBRD-ом, што је раније могуће и развити и спровести планове / оквире расељавања / поновног успостављања извора прихода, како је применљиво.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<p>Када је принудно расељавање већ наступило – идентификовати разлике и мере за њихово превазилажење, како би се испунили захтеви из УР ПР 5 – развој акционог плана (став 9).</p> <p>Када је откуп земљишта и расељавање обавеза државе домаћина, клијент (приватан сектор) ће развити и спровести план за превазилажење разлика између права која се обезбеђују националним законодавством и оних које захтева УР 5. (став 41)</p>			
Извештај о праћењу и завршетку расељавања	<p>Праћење расељавања и поновног успостављања извора прихода ће се спровести у складу са Условом за реализацију 1 и требало би да укључује кључне заинтересоване стране као што су, нпр. заједнице које су обухваћене пројектом (став 23).</p> <p>У зависности од обима пројектног расељавања, клијент ће можда бити приморан да наручи независну ревизију извршења Плана расељавања / поновног</p>	Нема законских захтева.	<p>Употреба локалних организација за праћење је могућа, међутим могућност за то се мора утврђивати од случаја до случаја, и њихов избор мора да буде заснован на јасним критеријумима.</p>	<p>Дефинисати индикаторе и механизме за праћење у оквирима и плановима расељавања / поновног успостављања извора прихода.</p> <p>Уколико је могуће, укључити и ангажовање независних организација за праћење спровођења планова расељавања / поновног успостављања</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	успостављања извора прихода, како би се утврдило да су све његове одредбе испуњене. Та ревизија може предвидети корективне мере и након њиховог спровођења, клијентове обавезе се завршавају (став 24).			извора прихода, у те планове.
Унапређење услова живота кроз пружање прикладног становања / смештаја са сигурношћу поседа	Унапредити услове живота (нарочито за категорију 3) обезбедивши прикладно становање које се мери у односу на квалитет, безбедност, доступност, погодност становања, културолошку примереност, приступачност и локалне карактеристике. Примерено становање би требало да обезбеди приступ различитим могућностима запошљавања, продавницама и пијацама, и основној инфраструктури и услугама (вода, струја, канализација, здравствена нега и образовање) (став 5, тачка 4, фуснота 9). Нове локације за пресељење за особе обухваћене пројектом ће пружити, у најмању руку, услове живота као пре измештања и када год је то могуће, одрживе и	Компензација за стамбене или пословне објекте, дата у натури, мора да одговара вредности експрописаних непокретности (узимајући у обзир локацију, структуру и величину, као и квалитет, итд.) (члан 16). Србија има развијен систем правила / правилника / стандарда за изградњу стамбених и других трајних објеката, као и стандарде који се односе на локације за пресељење (приступ инфраструктури).	Закон не препознаје особе које немају законска права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели, и самим тим они немају право на примерено становање са сигурношћу поседа, по Закону о експропријацији.	Током израде оквира и планова расељавања, особе обухваћене пројектом треба да буду консултоване у дефонисању стандарда за примерено становање, уколико се обезбеђује заменско становање. Они који немају законска права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели, морају да буду расељени у примерени смештај и да имају сигурност поседа, нпр. кроз потписане уговоре. Ти уговори морају да садрже имена свих чланова домаћинства

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<p>доступне могућности да се услови живота унапреде (став 30).</p> <p>Сигурност поседа постоји када је пресељено лице у највећој могућој мери заштићено од будућег принудног исељења (фуснота 10).</p>			обухваћеног пројектом, како би се обезбедило да сви буду заштићени од принудног будућег исељења.
Правна помоћ	<p>Измештене особе треба да добију правну помоћ која ће им омогућити да испуне административне захтеве пре откупа земљишта, и уколико је неопходно, да се обрате суду за обештећења (став 28).</p>	<p>Свака судска или управна одлука мора да садржи упутства о правном леку који је на располагању, тј. како, коме и у ком року жалба може да буде поднета.</p> <p>У овом тренутку, правна помоћ може да се пружи угроженим особама по Закону о парничном поступку. Стратегија пружања бесплатне правне помоћи је на снази од 2010. године, али Закон о бесплатној правној помоћи још увек није усвојен. Већина општина има одељења која пружају бесплатну правну помоћ угроженим особама, у свим областима. Ово укључује правне савете, али и заступање на суду.</p>	<p>У пракси (у циљу убрзавања експропријације), Корисник експропријације помаже особама обухваћеним пројектом да испуне административне захтеве пре откупа земљишта.</p> <p>Осим тога, постоји низ НВО у Србији које обезбеђују правну помоћ, нарочито најугроженијим групама популације.</p>	<p>Особе обухваћене пројектом (нарочито оне које припадају угроженим групама) треба да буду информисане и треба да имају на располагању приступ бесплатној правној помоћи кроз надлежна општинска одељења, или кроз НВО када је то могуће (навести у оквирима / плановима расељавања / поновног успостављања извора прихода).</p>
Права у случају	<p>Категорија 1 и 2 треба имају избор између:</p>	<p>По Закону о експропријацији, категорије 1 и 2 имају право на компензацију (у новцу или у</p>	<p>Неформални стамбени објекти нису предмет компензације без</p>	<p>Власници неформалних стамбених објеката треба да буду</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
физичког измештања	<ul style="list-style-type: none"> • Заменске непокретности исте или веће вредности, или • Компензације у новцу у пуној заменској вредности где је то примерено (став 31). <p>Категорија 3 треба да добије:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Могућност избора прикладног становања са сигурношћу поседа (став 32). <p>Све категорије имају право на помоћ у расељавању / пресељењу (став 30).</p>	<p>натури), утврђену у складу са преовлађујућом тржишном ценом земљишта и/или (стамбене) зграде обухваћене пројектом.</p> <p>Иако Закон о експропријацији не помиње неформалне објекте (изграђене без важеће грађевинске дозволе), по сили закона, власници таквих објеката немају право на компензацију за њих.</p> <p>Закон о становању омогућава особама које живе у државним / општинским становима да изнајме или откупе ове станове, под повољним условима за цене знатно ниже од тржишних и, у случају откупа, са могућношћу отплате на период од 40 година.</p> <p>Социјални станови могу да се доделе угроженим особама по Закону о социјалном становању. Закон дефинише приоритетне циљне групе, као што је описано раније (у делу "Угрожене групе").</p>	<p>обзира на категорију њиховог власника.</p> <p>Они који немају законска права или потраживања која је могуће признати на земљи коју су запосели (категорија 3), немају право на компензацију или обезбеђивање прикладног становања са сигурношћу поседа по Закону о експропријацији.</p> <p>Расположивост социјалних станова се разликује од општине до општине и мора да буде утврђена од случаја до случаја, за сваки пројекат.</p>	<p>компензовани за грађевинску вредност тих објеката (тј. трошкове материјала, радне снаге, итд.).</p> <p>За оне чији објекти не могу да буду компензовани по закону, у случају физичког измештања, у најмању руку треба обезбедити неку врсту социјалног становања (са ниском ценом закупа), са сигурношћу поседа – општинске станове, станове који се додељују кроз националне стамбене програме, пројекте међународних дојатора, итд.</p> <p>Расположивост постојећих станова или пројеката становања мора да се утврди од случаја до случаја, за сваки појединачни пројекат.</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
				Решења за обезбеђивање прикладног становања са сигурношћу поседа за угрожене појединце и/или групе могу да се траже у сарадњи са локалним или међународним програмима за социјално становање.
Утицаји на локалне заједнице које ће прихватити расељене особе	Идентификовати и проценити потенцијалне негативне утицаје процеса расељавања на локалне заједнице које ће прихватити расељене особе и укључити мере за њихово превазилажење, договорене са овим заједницама у Акциони план расељавања.	Нема законских захтева.		Обезбедити да утицаји на локалне заједнице које ће прихватити расељене особе буду идентификовани и да се мере за њихово ублажавање укључе у планове и оквире расељавања / поновног успостављања извора прихода.
Извори прихода	Извори прихода могу бити засновани на плати или на употреби ресурса од стране појединца, породица и/или заједница (фуснота 13).	Закон о експропријацији омогућава да се износ компензације увећа под одређеним околностима, за особе на чије ће изворе прихода (само оне који су формални) експропријација имати изузетно негативан утицај (тј. оне чије ће пословне активности бити измештене) (члан 51).	Приходи које појединци / породице / заједнице остварују користећи ресурсе, укључујући неформалне изворе прихода, нису регулисани српским	Постојање неформалних извора прихода мора да буде утврђено кроз спровођење пописа и анкете и одговарајуће мере за њихово поновно успостављање (и унапређење) морају да буду укључене у оквире

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
		Закон прати основни правни принцип о томе како се приходи могу стицати по сили закона и самим тим препознаје само формалне изворе прихода.	Законом о експропријацији.	/ планове расељавања / поновног успостављања извора прихода. У неким случајевима може бити прикладно да се особама обухваћеним пројектом понуде алтернативни извори прихода, што се процењује од случаја до случаја за сваки појединачни пројекат.
Права у случају измештања пословних активности (привременог или трајног)	<p>Категорија 1 и Категорија 2, треба да добију:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компензацију за изгубљену имовину или приступ имовини, у пуној заменичкој вредности • Заменску непокретност исте или веће вредности, или компензацију у новцу у пуној заменичкој вредности (став 37, тачка 3) <p>Категорија 3, треба да добије:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компензацију за изгубљену имовину (усеве, системе за наводњавање, итд.), осим за земљиште, у пуној заменичкој вредности (став 37, тачка 5) 	<p>Неформални пословни објекти (саграђени без грађевинских дозвола) нису предмет компензације, као што је раније описано (видети Права у случају физичког измештања).</p> <p>По Закону о експропријацији, категорије 1 и 2 имају право на компензацију (у новцу или у натури), утврђену у складу са преовлађујућом тржишном ценом земљишта и /или пословног објекта обухваћеног пројектом. Компензација се обезбеђује за имовину обухваћену пројектом, тј. усева, засаде, дрвеће, воће. итд.</p>	<p>Неформални пословни објекти нису предмет компензације без обзира на категорију њихових власника (1, 2 или 3).</p> <p>Закон о експропријацији се индиректно бави измештањем пословних активности категорија 1 и 2, али само кроз обезбеђивање додатне компензације, а не кроз пружање помоћи у поновном</p>	<p>Власници неформалних пословних објеката, који припадају категорији 1 или 2 треба да буду компензовани за њихову грађевинску вредност (тј. трошкове материјала, рада, итд.)</p> <p>У случају измештања пословних активности, обезбедити онима који спадају у категорију 3 приступ примереном пословном простору, са сигурношћу поседа, како би поново успоставили своје пословне активности и</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	<p>Све три категорије треба да добију:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компензацију за трошкове поновног успостављања пословних активности на другој локацији (став 37, тачка 2) • Компензацију за изгубљену нето добит током прелазног периода (став 37, тачка 2) • Компензацију за трошкове преноса и ре-инсталације постројења, машина и остале опреме (став 37, тачка 2) • Помоћ у прелазном периоду која ће бити заснована на разумној процени времена које ће им бити потребно да поново почну да остварују приходе, да поврате ниво производње и стандард живота (став 37, тачка 7). • Додатну циљану помоћ (кредитне линије, обуке, или могућности запошљавања) и прилике (власници бизниса као и запослени који губе плату или посао такође имају право на помоћ) (став 37, тачка 6) <p>Треба обезбедити помоћ којом ће се неутралисати губитак заједничке имовине локалног становништва</p>	<p>Уколико након експропријације дела власникове имовине он више нема економски интерес да користи, или не може да користи преостали део, тај преостали део ће такође бити експроприсан, на његов/њен захтев (члан 10). Захтев може бити поднет у року од две године након завршетка грађевинских радова (члан 30).</p> <p>Решења за обезбеђивање помоћи за поновно успостављање извора прихода за све особе обухваћене пројектом, нарочито угрожене појединце и/или групе, као што су помоћ у запошљавању и обуке, могу да се организују у сарадњи са српском Националном службом за запошљавање и са пружаоцима услуге образовања одраслих.</p>	<p>успостављању извора прихода.</p> <p>Они који припадају категорији 3 немају право на компензацију у складу са Законом о експропријацији.</p> <p>Све три категорије немају право на трошкове поновног успостављања комерцијалних активности, изгубљену нето добит, помоћ у прелазном периоду и другу циљану помоћ.</p> <p>Нема посебних законских захтева да се организује превоз или да се компензују трошкови превоза опреме, међутим у пракси, Корисник експропријације обично ово организује или компензује.</p>	<p>изворе прихода. Обезбедити транспорт опреме и друге имовине, уколико је неопходно.</p> <p>Обезбедити да све категорије добију компензацију у новцу или у натури на време (пре него што изгубе приступ својим непокретностима / имовини), тако да се изгубљена нето добит и потреба за помоћи у прелазном периоду сведу на најмању могућу меру / избегну.</p> <p>Олакшати приступ постојећим услугама које могу да помогну особама обухваћеним пројектом на чије се изворе прихода утиче, да поново успоставе претходни ниво животног стандарда. Ово може да се организује у сарадњи са српском Националном</p>

Тема	EBRD услови за реализацију	Одредбе српског законодавства	Разлика / коментар	Предложене мере
	(нпр. ливаде и пашњаци, шумска добра осим дрвне грађе, шумске парцеле за добијање дрвне грађе и огрева, водне ресурсе за пољопривреду, рекреацију или риблов) (став 37, тачка 4).		Помоћ да се неутралише губитак заједничке имовине локалног становништва такође није посебно регулисана српским законодавством.	службом за запошљавање (користећи програме запошљавања који су на располагању, укључујући и јавне радове) и другим пружаоцима услуга, као што су они који нуде образовање одраслих, микрофинансијске организације, итд.
Губитак јавних садржаја	Ублажити губитак јавних садржаја, спровести сврсисходне консултације са локалном заједницом обухваћеном пројектом, како би се идентификовале одговарајуће алтернативе и направио договор о њима, кад год је то могуће (став 40).	Нема законских захтева.		Институције које имају задатак да установе и одржавају посебне јавне садржаје који су под утицајем откупа земљишта, треба да консултују локалне заједнице о томе како ће они бити замењени (назначити у оквирима и плановима за расељавање / поновно успостављање извора прихода).

